

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра англійської філології і перекладу
імені професора І.В. Корунця

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства

на тему: «Прагматичний потенціал епітетів у художньому тексті та його збереження в українських перекладах (на матеріалі українських перекладних версій трагедії Шекспіра *King Lear* ‘Король Лір’)»

Студента групи МПа 01-20
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-орієнтований
переклад (англійська мова і друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Широбокова Владислава Юрійовича

Допущена до захисту
«___»_____ 2021 року

Науковий керівник:
доктор філологічних наук,
професор Ніконова В.Г.

Завідувач кафедри англійської
філології і перекладу імені професора
І. В. Корунця

_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка:ЄКТС _____

Київ – 2021

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Korunets Department of English Philology and Translation

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “Pragmatic potential of epithets in a literary text and its preservation in Ukrainian translations (case study of Ukrainian versions of Shakespeare’s *King Lear*””

Group MPa 01-20
School of translation studies
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation
(English and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Vladyslav Yu. Shyrobokov

Research supervisor:
V.G. Nikonova
Doctor of Philology,
Full Professor

Kyiv – 2021

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і перекладу
імені професора І. В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської філології
і перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” жовтня 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) _____ 2 _____ курсу МПа 01-20 групи факультету перекладознавства КНЛУ
Широбокова Владислава Юрійовича

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи «Прагматичний потенціал епітетів у художньому тексті та його збереження в українських перекладах (на матеріалі українських перекладних версій трагедії Шекспіра King Lear ‘Король Лір’)»

Науковий керівник _____ Ніконова Віра Григорівна

Дата видачі завдання _____ “10” жовтня 2020 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2020 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2020 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2020 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2021 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2021 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2021 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	05 жовтня 2021 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2021 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2021 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) 2 курсу групи МПа 01-20 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Широбокова Владислава Юрійовича

(ПІБ студента)

за темою «Прагматичний потенціал епітетів у художньому тексті та його збереження в українських перекладах (на матеріалі українських перекладних версій трагедії Шекспіра King Lear ‘Король Лір’)»

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста
керівника _____

думка _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

(підпис керівника)

(ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2021 рок

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) 2 курсу групи МПа 01-20 факультету перекладознавства спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Широбокова Владислава Юрійовича

за темою «Прагматичний потенціал епітетів у художньому тексті та його збереження в українських перекладах (на матеріалі українських перекладних версій трагедії Шекспіра King Lear ‘Король Лір’)»

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ____ ” _____ 2021 р

Зміст

Вступ.....	1
РОЗДІЛ 1.....	4
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕПІТЕТІВ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	4
1.1. Епітети в системі тропів.....	4
1.2 Перекладацькі стратегії відтворення прагматичного потенціалу епітетів..	9
1.3 Особливості художнього дискурсу та специфіка його перекладу.....	13
Висновки до першого розділу	22
РОЗДІЛ 2.....	25
ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІЇ ЕПІТЕТІВ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	25
2.1 Морфологічні й структурні типи епітетів в трагедії Шекспіра «Король Лір»	25
2.2 Прагматичний потенціал епітетів в трагедії Шекспіра «Король Лір»	33
Висновки до другого розділу.....	44
РОЗДІЛ 3.....	46
ВІДТВОРЕННЯ ПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕПІТЕТІВ	46
У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ	46
3.1 Застосування лексико-семантичних і граматичних перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій епітетів у перекладах трагедії Шекспіра «Король Лір»	46
3.2 Застосування перекладацьких стратегій для збереження прагматичних функцій епітетів у перекладах трагедії Шекспіра «Король Лір»	57
Висновки до третього розділу	65
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	76
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	76
ДОДАТОК СПИСОК РЕЧЕНЬ З ЕПІТЕТАМИ З ТРАГЕДІЇ ШЕКСПІРА «КОРОЛЬ ЛІР» ТА ЇХНІЙ ПЕРЕКЛАД	77
SUMMARY	86

ВСТУП

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню лінгвістичних та прагматичних аспектів епітетів у художньому дискурсі, а саме на прикладі трагедії 'Король Лір'. Цей тип дискурсу витлумачено як розумово-комунікативну взаємодію між автором і читачем, заглиблену в історичний та соціокультурний контекст та втілену в текстах художніх творів. Проблеми художньої комунікації, граматики та поезики текстів, конструювання поетичного смислу, функціонування тропів та стилістичних фігур у художньому тексті, а також питання формування ідіостилю письменника досліджувалися багатьма лінгвістами та літературознавцями – Л.Г.Бабенко, Ю.В.Казаріном, А.Пресян, А.Арутюновою, Глазуновою, Лакоффом, Лук'янівський, Деркачев, В.В. Виноградовим.

Хоча стилістичне явище епітету широко досліджене, досі не існує єдиною кваліфікації цього контексті, досі в деяких випадках не має чіткого розмежування між метафорою і епітетом, які виконують функцію порівняння. Проблема розмежування таких понять, як «епітет» і «визначення» залишається дуже актуальною. Багато вчених підкреслюють той факт, що епітет привносить в характеристику предмета нову ознаку, але складно сказати яку саме. Отже **актуальність** цього дослідження обумовлена необхідністю проаналізувати різні підходи до вивчення епітету, його кваліфікації, дослідити його функціонування в творчості Шекспіра.

Мета роботи – виявити специфіку функціонування епітета в художньому тексті, а саме в трагедії Шекспіра «Король Лір». Виявити шляхи відтворення прагматичного ефекту в класичному перекладі М. Рильського.

Для досягнення цієї мети потрібно розв'язати наступні задачі:

1) дослідити літературу з теорії функціонування епітета та його класифікації.

2) Виокремити функції епітета в трагедії Шекспіра «Король Лір»

3) Провести порівняльний аналіз англомовної й українськомовної версій трагедії і виявити шляхи збереження прагматичного потенціалу епітетів.

Об'єктом дослідження є епітет в трагедії Шекспіра «Король Лір» і запропоновані варіанти в українському перекладі М. Рильського. **Предмет дослідження** – прагматичний потенціал епітета в англійськомовному й українськомовному дискурсі.

Під час дослідження використовувались наступні **методи**:

1) В ході збирання матеріалу застосовувались такі методи: загальнонауковий метод спостереження для відбору мовленнєвих фактів цільового засобу мовного вираження; метод контекстного аналізу використовувався для розмежування фактів мови й мовлення, а також виявлення функцій епітетів; метод компонентного аналізу використовувався для виявлення семантичних особливостей цільового матеріалу, що сприяло подальшому виявленню функцій епітета в художньому тексті й побудови польової структури на основі кількісного прояву категорій експресивності тої чи іншої моделі епітета.

2) Крім того було застосовано описовий метод для характеристики зафіксованих мовленнєвих фактів; порівняльний аналіз для виявлення шляхів збереження прагматичного потенціалу епітетів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що було описано функціонування мовних засобів, які виконують функцію епітета в творчості Шекспіра, виявлено семантико-експресивну роль цього засобу. Крім того було з'ясовано, що опущення стилістичних засобів при перекладі може загрожувати втратою сенсу, закладеного автором, втратою унікальності тексту.

Практичне значення. Отримані у кваліфікаційній роботі результати є певним внеском до загальної теорії перекладу. Було проаналізовано, як перекладацькі трансформації допомагають збереженню прагматичного потенціалу в художніх текстах; а також до порівняльної лінгвістики для

виокремлення шляхів, які перекладачі використовують у процесі подолання проблем перекладності праць минулих століть.

Що стосується лінгводидактичного спрямування, то у результаті дослідження було одержано результати, які можна використовувати для експлікації можливих функцій епітета в художньому дискурсу, як засобу досягнення оцінно-експресивного ефекту. Приклади можна використовувати для вивчення таких розділів як «Перекладацький аналіз тексту».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, трьох списків використаних джерел, одного додатку та резюме. Порядок дослідження розділів відповідає логіці роботи: в першому розділі розглядаються теоретичні питання функціонування епітетів в системі тропів, перекладацьких стратегій відтворення прагматичного потенціалу епітетів та особливості художнього дискурсу; другий розділ розглядає морфологічно-структурні типи епітетів в трагедії «Король Лір» і функції, які вони виконують; в третьому розділі проаналізовано шляхи збереження прагматичного потенціалу М. Рильським. У висновку кваліфікаційної роботи підводяться основні підсумки виконаної роботи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЕПІТЕТІВ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1. Епітети в системі тропів

Троп (алегорія, іронія, гіпербола, літота, метафора, метонімія, оксюморон, перифраз, порівняння, синекдоха, епітет) – слово / вираз, який використовується з метою створення образності мови, надання їй художньої виразності. Багато з тропів досить добре вивчені. Метафора і метонімія активно досліджуються в семантичному і когнітивному руслах (Апресян, Арутюнова, Глазунова, Лакофф, Некрасова, Складарська та ін.).

Серед зображально-виражальних і образних засобів англійської мови епітет займає далеко не останнє місце. За вживаності цей троп є одним з лідерів, поряд з метафорою і метонімією. Разом з тим увага, яка приділяється епітету в науковій літературі, як лінгвістичної, так і літературознавчої, здається нам недостатнім.

Відзначимо, що розгляд цієї проблематики в науковій літературі носить фрагментарний характер (Лук'янівський, Деркачев, Потапов, Глібова, Попов, Глушкова, Помєранець, Топоров, Павшук); часто епітет вважають за метафору (метафоричний епітет) або метонімію (метонімічний епітет).

Роль епітета як художнього визначення є дуже важливою проблемою в сучасному перекладознавстві та художній літературі, яка досі остаточно не вирішена. До цього питання звертається В.П.Москвін, який ілюструє художній ефект, вироблений епітетом, рядками з вірша М.Волошина: *Гряды синеющих холмов; И груди белых облаков; На фоне мраморного неба*. Вчений стверджує, що якщо з цього віршованого напису ... прибрати всі колірні епітети і звукову анафору (*гряды-груды*), вірш перетвориться в експресивно порожній повідомлення: *Холмы и облака на фоне неба*, тобто перестане бути художнім

текстом [31: 28]. «Цей приклад показує, наскільки є велика роль образних визначень в художній, зокрема, поетичній мові», – зауважує дослідник [31: 28]. Цей простий приклад показує, яку велику роль відіграють стилістичні засоби мови.

Л.Г.Бабенко і Ю.В.Казарін, вводячи поняття «якісна домінанта художнього тексту», під яким розуміють такий вислів, де переважає характеристика об'єктів дійсності через позначення якісної ознаки, вказують на рядки з вірша О. Мандельштама: *Звук осторожный и глухой; Плода, сорвавшегося с дерева; Среди немолчного напева; Глубокой тишины лесной...* Цей вірш реалізує розгорнуту багатоконпонентну якісну рему. Автори монографії наголошують, що у вірші «використовуються переважно прикметники в образно-описній функції» [1: 210], тобто епітети, художні визначення, які будують тональність всієї строфи.

Епітети, утворюючи ядро якісної домінанти тексту, створюють простір розповіді, зосереджуючи на себе увагу читача. Якісна домінанта тексту є основним полем функціонування епітета, в якому він найбільш послідовно реалізує свій художній потенціал. Предикативна і атрибутивна функції епітета, доповнюючи один одного, дозволяють повно передати авторське ставлення до світу, а свідомий вибір ад'єктивної лексики сприяє прямій номінації цього відношення – епітет стає важливим засобом створення образності.

Епітет традиційно розглядається як атрибут, не просто який характеризує об'єкт з будь-якої сторони, а такий що виражає його властивості, розглянуті крізь призму емоційно-психологічного та індивідуально-авторського бачення світу. Глушкова пише, що епітет як атрибутивне слово не тільки передає якусь інформацію про об'єкт, його властивості та відношення до нього мовця, а й є знаком завершення певного етапу парцеляції навколишнього світу на дискретні об'єкти, дослідження і включення виділеного об'єкта в певну концептуальну і емоційно-оцінну систему. В епітеті особистість есплікується як суб'єкт творчої діяльності, спрямованої на

пізнання об'єкта, його кваліфікацію (когнітивна функція епітета) і оцінки з точки зору естетичних принципів (естетична функція епітета), а також діяльності, спрямованої на вираження отриманих спостережень мовними засобами і їхню передачу адресату (комунікативна функція епітета) [13: 7]. Автор підкреслює той факт, що художньо і естетично нейтральне визначення, наприклад, в побутово-розмовному стилі мови, не є епітетом. На наш погляд, в розмовній мові і навіть в науковому стилі (що, безумовно, зустрічається значно рідше) є визначення, що містять у своїй семантиці оцінні або емоційно-експресивні конотації (наприклад: просто неймовірний день! В значенні поганий, огидний). В такому випадку визначенню властива емоційність і експресія, але не естетична функція.

Слід розмежувати епітет і суміжні поняття, зокрема, логічне визначення і епітет. В.І.Корольков розрізняє три відмінності між визначенням і епітетом.

1. З точки зору пізнавальної, визначення додає до змісту поняття ознаку, яка обмежує його обсяг, тобто є логічною класифікацією. Епітет же підсилює типову ознаку, виступаючи засобом створення художнього образу.

2. З точки зору комунікативної, визначення – відчужено від всіх сторін особистості, крім інтелектуальних. Епітет зазвичай виявляє цілісне ставлення суб'єкта, здійснює ціннісну, аксіологічну кваліфікацію об'єкта.

3. З точки зору лінгвістичної, визначення і те, що визначається, – словосполучення, що відноситься до побутової номенклатури, до наукової термінології ... Епітет і те, що характеризують є «вільним словосполученням, в ідеалі – новий «вислів», що відрізняється оригінальністю» [76: 921-922].

Наприклад, прикметник у словосполученні *кам'яний будинок* може бути визначенням і епітетом в залежності від контексту (пор.: кам'яний – з одного боку – ‘зроблений з каменю’, з іншого – ‘холодний’ з усією сукупністю пов'язаних з цією ознакою асоціацій, включаючи ситуативного і емоційного характеру).

‘Оригінальне’ в наведеному вище визначенні епітета тлумачиться дещо вузько і відноситься винятково до контексту художнього мовлення, хоча і в

побутовому мовленні образність присутня. Можна зробити висновок, що епітет і визначення – не протилежні полюси, а два явища, які співвідносяться один з одним. Епітет – різновид визначення, що характеризується суб'єктивним маркуванням в контексті художнього цілого.

Виникає питання: а можна вважати визначення в художньому тексті або будь-яке визначення – родовим поняттям? А.П.Лободанов не розмежовує визначення і епітет, вважаючи, що без визначення немає і епітета [25]. На наш погляд, точніше було б сказати, що в естетичному просторі визначення – завжди потенційний епітет, в залежності від сприйняття читача. У нехудожньому мовленні епітету відповідає експресивне визначення, також близьке епітету поняття. У різних своїх втіленнях епітет і визначення можуть бути різними, але можуть і збігатися (відкрита крамниця – відкрита душа).

Зіставляючи епітет та визначення можна зробити наступні висновки.

1. Епітет і визначення – два різних, але не полярно протилежних явища. Епітет – окремий різновид визначення.

2. Визначення-епітет функціонує в естетично маркованому (художньому) дискурсі на відміну від «логічного» визначення, характерного для наукової, ділової мови.

3. Епітет – різновид визначення, ускладнений суб'єктивним ставленням в рамках художнього цілого.

4. Епітет, що функціонує в художньому тексті, зазвичай володіє образністю і експресивністю. Визначення найчастіше знаходиться поза художнього дискурсу, що, однак, не виключає його експресивності.

Найбільш повною нам здається класифікація епітетів В.П.Москвіна [31], який будує її на декількох підставах. Вчений виділяє епітети, зважаючи на такі критерії:

1. Характер номінації:

- а) епітети з прямим значенням (зелений ліс);
- б) метафоричні епітети (золотий промінь);
- в) метонімічні епітети (зелений шум).

2. Семантичний параметр:

- а) оцінні (золотий вік);
- б) колірні (блакитне небо).

3. Структура:

- а) прості (дрімучий ліс);
- б) складні (пшенично-жовті вуса).

4. Ступінь освоєння:

- а) загальномовного (блакитне море);
- б) індивідуально-авторські (нецензурна погода).

5. Ступінь стійкості:

- а) вільні (сині очі);
- б) постійні (світле майбутнє);
- в) фольклорні (горе гірке).

6. Стилiстичне забарвлення:

- а) розмовні (квітчаста веселка);
- б) газетні (прогнилий режим);
- в) книжкові, поетичні (бунтівна душа).

7. Кількісний показник:

- а) поодинокі (легкокрилі мрії);
- б) подвійні, виделка (золотисті ароматні сосни);
- в) потрійні (голчастий льодистий невеликий сніг).

8. Поєднання з фігурами повтору:

- а) тавтологічний (горе гірке);
- б) наскрізний.

Повна типологія епітетів (найбільш близька до неї класифікація, запропонована В.П.Москвіним) передбачає врахування комплексу показників, що охоплюють різні аспекти художнього визначення – перш за все характер номінації (пряма і переносна з урахуванням характеру перенесення – метонімічного або метафоричного), семантика (лексичне значення),

структура, ступінь освоєності, ступінь стійкості компонентів епіфрази, стилістичне забарвлення, кількісний показник.

1.2 Перекладацькі стратегії відтворення прагматичного потенціалу епітетів

Аналізуючи перекладацький аспект того чи іншого лінгвістичного явища, дослідники, як правило, апелюють поняттям «адекватність».

На думку В.Н. Комісарова термін «адекватний переклад» використовується як синонім «правильного» перекладу, тобто перекладу, який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації в конкретних умовах [19]. Адекватним, з точки зору цього дослідника, може вважатися тільки такий переклад, в якому передані всі наміри автора, з дотриманням всіх застосовуваних автором джерел образності, ритму, колориту і т.д. Це означає, що читач перекладу повинен отримати такі ж самі емоції, що і читач вихідного тексту. А застосовані трансформації у такому випадку аргументуються неперекладністю чи складнощами при перекладі.

А.В. Федоров [49] та Я.І. Рецкер [40], які розробили концепцію повноцінного перекладу, визначили наступні якості адекватного перекладу: 1) вичерпна передача смислового змісту тексту; 2) передача змісту рівноцінними (тобто виконують функцію, аналогічну виразній функції мовних засобів оригіналу) засобами. Трактуючи цю концепцію, перекладач є лише посередником між адресатом і автором, окрім випадків навмисного наближення першотвору до культурних і національних потреб мови перекладу.

Адекватність полягає в тому, що рішення, ухвалене перекладачем, нерідко має компромісний характер, особливо коли переклад вимагає жертв. В процесі перекладу заради передачі головного і істотного в оригінальному тексті перекладачеві часто доводиться вирішувати, що потрібно зберегти. На

практиці адекватність перекладу забезпечується професійним чуттям перекладача і доцільним використанням перекладацьких трансформацій.

Трансформацію слід вважати особливим видом перекладацьких перетворень. У семантичному відношенні «сутність трансформацій полягає в заміні лексичної одиниці, яка перекладається, словом або словосполученням іншої внутрішньої форми, тобто що має іншу структуру плану вираження і актуалізує сему іноземного слова, яка перекодується в процесі перекладу» [34: 31-32]. Окрім передачі змісту, під час процесу перекладу потрібно враховувати мовні особливості цільової мови.

Зазвичай усі перекладацькі трансформації чимось вмотивовані, хоча це аж ніяк не означає, що перекладач, вдаючись до перекладацьких операцій, абсолютно чітко встановлює мету, з якою він це робить. Безумовно, більшість трансформацій здійснюються на інтуїтивному рівні. Але все одно будь-яка трансформація чимось зумовлена. Розуміння перекладацьких трансформацій, як таких, що мають причину використання, важливе й з іншої точки зору. Така діяльність поєднує як і творчий підхід до перекладу, так і суворе дотримання передачі змістовної частки оригінального тексту, його важливих особливостей, унеможливаючи вільні переклади.

Більшість перекладознавців визначають поняття «перекладацька трансформація» як відношення між оригінальним текстом і текстом перекладу. Р.К. Міньяр-Белоручев розглядає переклад як передачу адресату деякої інформації, «здатної продукувати у нього шуканий сенс» [29: 4], в зв'язку з чим суть трансформації він бачить в «зміні формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі» [36: 201]. Більшість дослідників розглядають трансформації саме в цьому напрямку.

Для аналізу україномовного перекладу трагедії «Король Лір» ми будемо використовувати перекладацькі трансформації, виокремлені С.Є Максимовим.

Вчений зазначає, що «перекладацькі трансформації – це аналітичні зміни одиниць тексту, які застосовують перекладачі у процесі перекладу» [27: 143].

Перекладацькі трансформації можна поділити на лексичні, граматичні і лексико-граматичні.

1. Лексичні трансформації поділяються на формально-лексичні та лексико-семантичні трансформації.

1.1 Формально-лексичні трансформації:

- Транслітерація – транскодування графічної форми одиниці оригіналу (*Jack – Джек; Russel – Рассел*);

- Транскрипція – транскодування звукової форми одиниці оригіналу (*broker – брокер; Disney – Дисней*);

- Калька – транскодування одиниці оригіналу за формою і змістом, що відповідає одному зі словникових значень лексичної одиниці (*Merry Monarch – Веселий Король*).

1.2 Лексико-семантичні трансформації

- Генералізація – це заміна слова (фрази) мови оригіналу із вузьким значенням словом (фразою) мови перекладу з ширшим значенням (*The soldiers wlked in the ankle-deep dust – Солдати йшли по коліно у пилюці*);

- Конкретизація - це заміна слова (фрази) мови оригіналу із ширшим значенням словом (фразою) мови перекладу із вузьким значенням (*Have you had your meal – Ви вже поснідали?*);

- Модуляція – це заміна словникового еквіваленту контекстуальним, який є логічно пов'язаним із вихідним словом (*Then this girl gets killed, because she's always speeding – А потім ця дівчина гине, оскільки постійно порушує правила дорожнього руху*).

2. Граматичні трансформації

- Транспозиція – це зміни порядку слів у фразах або реченнях, які спричинені різницею вираження теми і реми тексту у різних мовах (*An old man was sitting by the side of the road – Біля краю сидів старий*);

- Граматична заміна – це заміна частини мови (морфологічна заміна) або заміна синтактичної конструкції іншою (синтаксична заміна) (*He is a good runner – Він добре бігає; I saw her standing here – Я бачив, що вона там стояла*);

- Додавання – це введення в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається, та / або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують у культурі мови перекладу (*Workers of all industries – робітники всіх галузей промисловості*);

- Вилучення – усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту, напр., артиклів або прийменників (*the right to rest and leisure – право на відпочинок*).

3. Лексико-граматичні трансформації

- Анатомічний переклад – заміна форми слова або словосполучення на протилежну (позитивної – на негативну й навпаки). Зміст одиниці, котра перекладається, залишається в основному подібним. Лексична заміна може зумовлювати структурні зміни (*Let a sleeping dog lie – Не чіпай лиха, коли воно спить*);

- Цілісне перетворення – вираження смислу сказаного на одній мові засобами іншої, які не є ані словниковими, ані контекстуальними відповідниками окремих слів (*bottleneck – вузьке (слабке) місце; out of the blue – як грім серед ясного неба*);

- Компенсація – заміна елемента оригіналу аналогічним або будь-яким іншим елементом, що компенсує втрату інформації і здатний справити подібну дію на читача (*to instigate political instability and socio-economic chaos – сприяють політичній дестабілізації і створенню хаосу в соціально-економічній сфері*) [27: 144-149]

Крім того у нашому дослідженні ми аналізуємо такі перекладацькі стратегії як: модернізація, архаїзація, логізація та експресивізація.

Шляхи перекладу художнього твору мають велике значення у сфері міжмовної взаємодії, у вивченні культур, тому що у сучасних реаліях перед перекладачем постає подвійна відповідальності як перед адресантом, так і перед адресатом.

Різні ментальні аспекти царини перекладу художнього твору, як розуміння закодованих послань у тексті, зусилля перекладача не лише співтворити текст, а й на певному рівні його удосконалити, важливі тим, що допомагають показати всі можливості як письменника, так і перекладача. В основному фахівцем у цій сфері може бути письменник-професіонал, якому вдається на найвищому рівні об'єднувати різні світи.

1.3 Особливості художнього дискурсу та специфіка його перекладу

Для визначення розуміння художнього дискурсу слід, перш за все, уточнити зміст поняття дискурсу та тексту.

У сучасному мовознавстві з'являється безліч досліджень, сконцентрованих на поняттях «текст» і «дискурс», на їх визначеннях, функціонуванні, особливості реалізації, на їх протиставленні й загальних характеристиках. Концепція теорії тексту і дискурсу відображається в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених: Ю.М. Лотмана, І.С Шевченко, С.І. Гиндина, Г.Я. Солганика, В.Б. Касевич, М.М. Бахтіна, В.І. Карасіка, І.Р. Гальперіна, Ю.С. Степанова, М.Я. Блоха, В.Г. Гака, Т.А. ван Дейка та інших дослідників.

Згідно з О.А Леонтович, дискурс – це процес мовної діяльності; спосіб говоріння. Багатоплановість самого дискурсу і розгляд його з різних теоретичних позицій привели до наявності в мовознавстві різних підходів до цього явища [28]. Автор визначення говорить, що дискурс – це не просто текст, який відрізняється від інших текстів своїм змістом, а система певних шаблонів.

С.Г. Воркачев стверджує, що дискурсами називають не тільки тексти, а й вираження особливої ментальності, особливої ідеології. Дискурс як вираження особливої ментальності вивчається в лінгвістиці як дискурс особистості, сконцентрований навколо того, що актуалізуються цією особистістю опорного концепту і когнітивного сценарію [9].

Згідно з визначенням В.Б. Касєвіч, текст в широкому понятті є продуктом виробництва мовлення. А у вузькому сенсі текст стає одиницею мови [15]. Іншими словами, окремий текст є структурною одиницею текстової мови в глобальному сенсі. Текстова одиниця є цілісною і має внутрішню зв'язність, тобто може бути сегментована, відмежована від попередніх і наступних текстів.

Автори зарубіжних підходів останніх років використовують для позначення терміна «текст» граматично і когнітивно структурований результат усної або письмової дії автора, в якому є контекстна і адресатна співвіднесеність і який є базою для дій реципієнта [11: 223].

Б. А. Успенський продовжує дослідження в цьому напрямку і приходять до висновку, що будь-який текст характеризує певна ієрархія. Отже, текст є ієрархічною категорією [48].

Узагальнюючи визначення, вказані вищезгаданими дослідниками, отримуємо сумарне визначення терміну «текст»: текст – це ієрархічна структурована категорія, закінчений письмовий або усний результат мовної діяльності.

У сучасному мовознавстві вивчення комунікації та мови в цілому зосереджується не стільки на вивченні поняття тексту, як на понятті дискурсу, який Н.Д. Арутюнова визначає як «мова, що занурена в життя» [2: 147]. Вивчення дискурсу як процесу комунікативної діяльності є важливим напрямом лінгвістичних досліджень, що бурхливо розвивається в останній час.

У працях багатьох сучасних лінгвістів (В. Чернявська, Т. Гівон, Т.Н. Миколаєва, М.М. Миронова, І.П. Сусов) текст часто є складовою частиною

більш високоорганізованої системи – системи дискурсу. Т. Миколаєва, М.М. Міронова, Н.А. Коміна відзначають «зонтичний» характер терміну «дискурс», маючи на увазі велику кількість підходів до його вивчення і комплексність його сутності.

Дискурс, як і текст, занурюється в ситуативний контекст, тобто в сукупність факторів і установок автора тексту, в його культурно-історичні, ідеологічні, соціальні, психологічні, прагматичні й когнітивні орієнтири. Важливим залишається і фактор взаємодії з адресатом [52]. Іншими словами, адекватна інтерпретація поняття «дискурс» диктує двоплановий орієнтир як на аналіз внутрішньотекстової інформації, так і на інформацію, що обумовлена авторською свідомістю. Когнітивна база дискурсу тісно пов'язана з позатекстовою реальністю, численними культурними, соціальними, психологічними та історичними умовами його створення, реалізації та дійсності, що оточує автора та адресата. Слід зазначити, що чіткого і загальноприйнятого визначення терміну «дискурс», яке б охоплювало усі випадки його вживання, не існує. Неоднозначність цього терміну в семантичному плані простежується з моменту його виникнення у вітчизняній лінгвістиці, коли він почав застосовуватися для мовознавчого аналізу. Спочатку у французькій мові слово «discours» позначало динамічну мову. Пізніше в словнику німецької мови Якоба і Вільгельма Грімма «Deutsches Woerterbuch» цей термін в його німецькому еквіваленті став тлумачитися так: 1) діалог, бесіда; 2) мова, лекція [30].

Зі свого боку художній дискурс можна визначити як процес взаємодії тексту й читача. Художній текст є одним із компонентів акту художньої комунікації, представляючи особливу художню реальність, яка, поєднуючись із дискурсами автора та читача, створює новий тип дискурсу – художній.

Ю.М. Лотман у своїх працях підкреслює, що для того, щоб художній дискурс мав свій ефект, а автор реалізував свою інтенцію, реципієнт повинен бути художньо компетентним. Подібну компетентність в контексті художнього дискурсу можна назвати культурою художнього сприйняття.

Відповідно, справедливо буде вважати, що якщо читач не буде здатним до прийняття певної позиції автора, не зможе впоратися з роллю естетичного або ідеологічного адресата, то комунікативна подія перцепції літературного твору не відбудеться. Однак Ю.М. Лотман стверджує, що якщо особистість читача буде орієнтуватися тільки на автора і його позиції, то комунікація, закладена в художньому дискурсі, не відбудеться, тому що діалог перетвориться в монолог, що не властиво художній літературі. Ю.М. Лотман підкреслював, що при читанні художньої літератури читач не зможе знайти сенс наявного твору, не трансформувавши на певному рівні власну особистість. [24].

У художньому дискурсі необхідна деяка сепаратність автора і читача, так звана різниця когнітивних потенціалів учасників дискурсу, необхідний певний ступінь розбіжності кругозору автора і читача, їх обопільна сепаратність. Між учасниками художнього дискурсу не повинна виникати ворожість: естетично суб'єкт, об'єкт і адресат повинні перебувати в гармонії, в іншому випадку відбудеться взаємовідторгнення кругозору. Праці із загальної теорії літератури та поетики підкреслюють необхідність деякої єдності художнього сприйняття культури, в іншому випадку літературні твори приречені стати німими.

Для цього дослідження необхідно зазначити, що художній текст є діалогом між читачем і автором, в той час як художній дискурс є діалогом між автором, читачем і іншими художніми текстами.

Як зазначає Гуо Х. художній дискурс, утілений у художньому тексті, створює середовище, яке відображає певний авторський зміст, емоції, експресію, а його структурні складники характеризуються цілісністю його сприйняття цільовою аудиторією; дискурс такого творчого доробку є не тільки основою і оболонкою, він постає як стиль мислення та мовлення автора, які він вкладає у персонажів твору [14: 483]. Автор хоче сказати, що ідіостиль відіграє важливу роль у створенні художнього тексту. Тому для досягнення адекватного перекладу потрібно завжди думати про інтенцію письменника.

На думку Гуревич, художній дискурс – це дискурс художнього тексту, в якому останній є вигаданим зображенням нашої дійсності; середовищем, створеним автором, і таким, що відображає авторський світогляд та його сприймаття реальності, його досвід[10];

Отже, художній дискурс можна трактувати як комунікативно-когнітивну взаємодію автора художнього тексту та потенційного читача, що мають певний культурно-соціальний та історичний контекст, ґрунтується на ідеях, баченнях, світоглядних орієнтирах читача-автора, має на меті регулювання різних ідей, переконань, світоглядних орієнтирів читача-адресата та матеріалізується у вигляді текстів художніх творів, відкрита.

Що стосується когнітивної складової, то вивчається здатність цільової аудиторії «вміти читати між рядків», тобто, розшифровувати наміри автору й теми, закладені у праці. В.В. Виноградов використовує таке поняття, як образ автора, яке він визначає як «концентроване втілення суті твору, що об'єднує всю систему мовленнєвих структур персонажів у їхньому співвідношенні з оповідачем або оповідачами та за їхнім посередництвом, постаючи ідейно-стилістичним зосередженням, фокусом цілого» [8: 118]; «в образі автора, як у фокусі, з'єднуються всі структурні властивості словесно-художнього цілого» [8: 211]. Іншими словами, завдання лінгвіста, перекладача, що працює з художнім текстом, не в тому, щоб своїми специфічними методами з'ясувати, як автор створив образ, а в тому, щоб з'ясувати, які ідеї вклав автор у свою систему образів.

Дослідник також пропонує розглядати «образ автора» як ставлення автора до літературної мови своєї епохи, до способів її розуміння, перетворення та поетичного використання [8: 106]; ми можемо розглядати текст як з точки зору діахронії, так і з точки синхронії. Під час такого процесу лінгвіст, перекладач зіставляє твори для виявлення динаміки зміни або чіткого встановлення образів автора.

Нове трактування постулатів цього поняття підкреслює когнітивний, а не мовленнєвий аспект, тобто для аналізу художнього тексту потрібно

звертати уваги на ментальне бачення автора свого художнього твору, де акумулюється і формується усе, що втілюється у авторській творчості.

У цьому твердженні спираємося на думку, що сучасний мовознавчий підхід постулює вивчення мови не як ізольованої самодостатньої системи, а як сутності невіддільної від природного середовища її побутування, тобто з урахуванням культурних, соціальних, ситуативних і особистісних чинників [67: 18].

Художній дискурс є розумово-комунікативною взаємодією адресанта-письменника та адресата-читача, в якій відображено певний історичний контекст і зашифрований культурний код. Дуже часто художній доробок є основною частиною національно-літературного процесу. Будь-який художній переклад відкриває новий світ для читачів цільового тексту. У художньому творі зображуються не лише певні події, а й естетичні та філософські погляди автора, його світогляд.

Т. Р. Кияк зазначає: «У процесі перекладу сам перекладач повинен володіти «культурною компетенцією», тобто знанням чужої культури, аби виявити в тексті специфіку культури. Розуміння між людьми передбачає не лише знання граматики, але й наявність спільних культурних передумов» [16: 22]. Таким чином для адекватного перекладу справжній фахівець повинен володіти не лише мовними й мовленнєвими компетентностями, а також і соціокультурними.

Оскільки відмінності в мовах зумовлені різними історичними, культурними, географічними й іншими причинами, то перекладач займає посередницьку роль не лише між мовами, але й між культурами. Тому для перекладача важливим є обов'язкове знання надлінгвістичних представлень мовою оригіналу. «Перекладач повинен бути апріорі готовим до присутності в цьому тексті суто національного забарвлення, яке не піддається дослівному перекладу» [16: 21].

Під час перекладу Шекспірових трагедій перекладач повинен бути готовим до наявності в тексті національного забарвлення разом з історичним забарвленням, що засвідчує архаїчна чи архаїзована лексика.

Згідно з теорією А. Д. Швейцера, обираючи й утілюючи перекладацьку стратегію, фахівець зважає на цілу низку чинників, зокрема: мовні норми, норми перекладу, літературна традиція, національний колорит, дистанція часу, первинна й вторинна комунікативні ситуації, що є значущими в аспекті художнього перекладу [53: 52-58].

Як зазначає Є. М. Мешалкіна, існують внутрішні чинники, що зумовлюють обрання й реалізацію стратегії, серед яких варто виокремлювати тип мислення, особисте ставлення до тексту, метод перекладу, яким послуговується перекладач, досвід й обдарованість фахівця [28].

Перекладач ухвалює рішення стосовно еквівалентно переданої архаїчної лексики, що має бути найбільш конструктивною на тлі перекладеного твору. Перекладач має право архаїзувати, модернізувати лексему оригіналу чи цілу лексичну групу, як-от архаїзми-поетизми, або, навпаки, уникнути їх. Фахівець демонструє принцип суб'єктивності вибору між модерним чи класичним стилем.

Суб'єктивність пов'язана з внутрішньою взаємодією у творчості автора й перекладача, який перекладає архаїчну та архаїзовану лексику, дотримуючись авторських традицій чи відмовляючись від них. Принцип суб'єктивності виявляється в збережувальному підході до перекладу архаїчних одиниць або в їх заміні.

У контексті дослідження постає запитання про те, чи виграє переклад, якщо перекладач уподібнюється до автора, чи буде текст ефективнішим за переклад, що вирізняється оригінальністю. Крім того, важливо з'ясувати, чи існують випадки, коли переклад набуває ефективною форми саме завдяки дистанціюванню від авторського стилю, а також дослідити, що може слугувати критерієм міри, до якої автор уподібнює переклад твору з

архаїчними елементами оригіналу, мірою відступу від нього, коли фахівець ігнорує ознаки архаїзації так, щоб переклад став якнайбільш вдалим.

У теоретичному вимірі актуальним вважають запитання про межу, до якої «співавторство йде на користь автору, а після якої воно «підрівнює» особистість автора під особистість перекладача» [42: 409]. Дослідники перекладу стверджують, що зіткнення двох творчих особистостей – це співпраця або конфлікт [42: 409].

Дискусійною називають проблему самотності фахівця, який виконує переклад, як фактору конфліктогенності під час перекладу архаїчних, темпоральних елементів. Не існує однозначної відповіді на запитання про те, чи завжди дотримання авторської естетики призводить до позитивних результатів. Науковці доводять, що «відтворення в перекладі образу автора у всій його індивідуальності можливе лише в тому випадку, якщо перекладач являє собою творчу особистість із багатим особистим досвідом та високим ступенем адаптивності та якщо свій переклад він створює на основі щонайглибшого проникнення в систему світоглядних, етичних, естетичних поглядів та художнього методу автора» [42: 411].

Очевидно, що відповідь на порушені запитання пов'язана з перекладацькою компетенцією та майстерністю фахівця-перекладача. Насамперед варто з'ясувати, що становить мовну компетенцію перекладача. До фахових якостей перекладача належать такі: рівень варіативності мови автора, креативний досвід, характер творчого підходу (рівень творчості), широкий словниковий запас (для лексики), культурний рівень, що маркує соціальне й освітнє оточення фахівця (наприклад, інноваційність мислення), наявність енциклопедичних знань (ступінь володіння мовою оригіналу, оперування відомостями з історії, із діахронного та синхронного становлення мови).

У річищі дослідження доцільно схарактеризувати ситуації, у яких автор і перекладач взаємодіють, працюючи з твором, що має темпоральний компонент. Для таких ситуацій характерна низка чинників, що описані нижче.

1. Перекладач володіє мовною компетенцією, що тотожна до авторської майстерності, узгоджена зі ступенем художньої цінності тексту оригіналу.

2. Мовна компетенція перекладача поступається мовній компетенції автора й художній цінності твору-оригіналу. Як промовистий приклад варто назвати творчу взаємодію: Шекспір – невідомий перекладач, нефахівець із творчості письменника. Контрастність взаємодії можлива не така чітка й запропонована для порівняно зрозумілішого сприйняття.

3. На відміну від манери автора вдаватися до численної архаїзованої лексики, не завжди доцільної та зрозумілої, яка обтяжує мову тексту, робить його монотонним, засвідчує неконструктивні тенденції, поступається за художньою цінністю проголошуваним ідеї, мовна компетенція перекладача має більший потенціал, оскільки фахівець із перекладу послуговується іншими стильовими інструментами.

Перекладач високохудожніх класичних творів, незалежно від свого професійного рівня, має реалізувати перекладацьку стратегію, дотримуючись охоронного принципу. За таких умов перекладач наслідує автора настільки, наскільки це вможливлують мовні засоби.

В сучасному перекладознавстві переклад розглядають також як особливий вид інформаційної діяльності [5: 8-24], як засіб освоєння світового культурного та інтелектуального простору. Трьохаспектний зв'язок між автором, перекладачем і читачем створює як міжмовні, так і міжкультурні зв'язки. Переклад є одним із важливих видів соціальної комунікації, це соціально-культурне багатофункційне явище.

Під час перекладу перекладачу слід дотримуватися таких вимог:

1) Точність. Читач тексту перекладу має пережити тікі ж емоції, як і читач вихідного тексту. Тому у перекладача на меті має бути передача інтенції автора. Існує необхідність детального аналізу твору для виявлення закодованих ідей письменника. Щоб уникнути спотворення оригінального тексту й досягти повноти передачі змісту не можна нічого додавати від себе, якщо метою тексту не є доместикація чи вільний переклад.

2) Лаконічність. Цей аспект не такий важливий для перекладу слід знати соціо-культурні аспекти як мови оригіналу, так і перекладу. Такі знання важливі для уникнення конфліктних ситуацій.

3) Ясність. Важливо викладати думку зрозуміло і уникати конструкцій оригінального тексту. Справжній фахівець вміє доречно використовувати інструменти мови перекладу для адекватної передачі змісту, ідей, тем вихідного тексту.

4) Літературність. Переклад має відповідати нормам літературної мови, відповідати жанру твору. Кожна фраза мусить звучати влучно і природно, без жодних натяків на синтаксичні конструкції оригінального тексту [54: 141-143].

Проблема перекладу художніх текстів – співвідношення мовних і соціокультурних аспектів. Переклад цього дискурсу обумовлений не лише об'єктивними аспектами, але й суб'єктивними. Неможливо завжди досягати повної точності, тому що сама мовна система літератури-реципієнта через свої особливості не може досконало передати зміст першотвору, що призводить до часткової втрати інформації.

Отже, для досягнення адекватного перекладу фахівець повинен володіти знаннями про життя, культуру та історію автора твору. Перекладений текст має виконувати максимально схожі функції тексту першотвору. Сприйняття перекладу читачем тексту перекладу повинне мало відрізнятися від сприйняття оригіналу твору читачем вихідного тексту. Вміння знайти золоту середину між цими засобами досягнення адекватності, вміння зберегти стилістику, зміст, ідіостилю автора вихідного твору, а поряд із цим уміння зацікавити читача тексту перекладу – шлях до успішного перекладу.

Висновки до першого розділу

Епітет – це важлива стилістична фігура, яка виконує функцію створення образності в художній текстах. На відміну від прикметника, епітет виражає

властивості об'єкта крізь призму емоційно-психологічного та індивідуально-авторського бачення автора.

Епітет також можна визначити як експресивно-образне, оцінне визначення об'єкта дійсності, яке функціонує в рамках художнього дискурсу. У функції епітета може виступати слово будь-якої самостійної частини мови, яке в окремому поетичному контексті виконує основну функцію епітета – функцію художньої характеристики реалії. Епіфразу визначають як семантичну і структурну єдність епітета і слова, яке визначають.

Дискурс, розглядаючи його комунікативну функцію, – це спілкування за допомогою тексту, система комунікації, процес мовної діяльності / спосіб мовлення, актуалізація особистості автора.

Художній текст характеризує діалогічність, взаєморозуміння і згоду (автор / читач) (М. М. Бахтін Ю.М. Лотман). Художній дискурс є як діалогом автора з читачем через систему образів, так і діалогом художнього тексту з іншими художніми текстами через систему образів. У побудові діалогічності художнього дискурсу важливу роль відіграє категорія інтертекстуальності. Згідно з Лотманом, художній текст є продуктом мовленнєвої діяльності, який став частиною колективної пам'яті культури.

Під час перекладу художньої літератури багато залежить не тільки від мовної компетентності перекладача, а також від його особистості, від його бажання/небажання продемонструвати усі особливості оригіналу, а також зберегти всі елементи змісту. Справжній фахівець володіє не лише мовними й мовленнєвими компетентностями також і соціо-культурними.

Крім того для аналізу перекладу було виокремлено такі трансформації:

1.1 Формально-лексичні трансформації: транслітерація, транскрипція, калька;

1.2 Лексико-семантичні трансформації: генералізація, конкретизація, модуляція;

2. Граматичні трансформації: транспозиція, граматична заміна, додавання, вилучення;

3. Лексико-граматичні трансформації: анатомічний переклад, цілісне перетворення, компенсація.

РОЗДІЛ 2. ТИПОЛОГІЯ І ФУНКЦІ ЕПІТЕТІВ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

2.1 Морфологічні й структурні типи епітетів в трагедії Шекспіра «Король Лір»

Безпосереднього об'єктом аналізу в рамках відповідних завдань в цьому розділі обрана найбільш репрезентативна частина корпусу епітетів з числа зафіксованих нами в текстах Шекспіра. Досліджуються епітети, виражені прикметниками, прислівниками, іменниками.

Морфологічна лінія опису епітетів передбачає розгляд ядерної частини корпусу епітетів з точки зору їх морфологічної належності та лексико-граматичних характеристик, в тому числі трансформації семантики і морфологічних властивостей лексеми-епітета в умовах художнього контексту. Структурна лінія опису епітетів вміщає виявлення та аналіз структурних типів складних епітетів.

З точки зору структурної організації виокремлюють: прості епітети, виражені прикметниками, дієприкметниками, іменниками-ад'юнктами; складні епітети, виражені складними прикметниками або складними іменниками-ад'юнктами; фразові епітети зі структурною словосполучень; епітети-речення, виражені інтегрованими реченнями.

Основний корпус епітетів, зафіксованих в ілюстративних реченнях, представлений прикметниками через спеціалізацію цієї частини мови на означальній семантиці.

Другою за поширеністю є модель, в якій епітет виражений дієприкметником, Participle+N. Епітет може бути виражений:

- дієприкметником теперішнього часу;
- дієприкметником минулого часу.

3. В ролі епітета може виступати іменник, вживаний у функції визначення, N+N. Епітет може бути виражений власними іменниками:

- у загальному відмінку;
- у присвійному відмінку;
- іменники в of-phrase.

Епітет, що складається з двох іменників, об'єднаних за допомогою of-phrase, називають зворотнім епітетом (reversed epithet). У цій конструкції епітет знаходиться не в граматичному визначенні, а у визначеному, тобто епітетом іменником з of.

В якості епітета можуть вживатися словосполучення і цілі пропозиції, що входять в одне слово за допомогою дефісів, так званих *hyphenated phrases*. Для цього структурного типу епітета вживають термін фразовий епітет (phrase epithet).

Ще однією моделлю епітета, характерної для сучасної англійської мови, є епітет, виражений прислівником поряд з прикметником, модель Adv.+A. Морфологічна класифікація епітетів передбачає поділ художніх визначень відповідно їхньої частотності в образах прикладах. Типовими виразниками епітета в ілюстративному матеріалі є прикметники і дієприкметники. Другу (ближню периферійну) групу складають прислівники.

1. Епітети, виражені прикметником.

Наприклад:

(2) *Meantime we shall express our darker purpose.* (KL, URL);

(5) *With shadowy forests and with champains rich'd, With plenteous rivers and wide-skirted meads* (KL, URL);

(14) *unnatural, detested, brutish villain!* (KL, URL)

(12) *Why brand they us With base? with baseness? bastardy? base, base? Who, in the lusty stealth of nature, take More composition and fierce quality Than doth, within a dull, stale, tired bed,* (KL, URL). Наведені приклади *dull, stale, tired* є якісний прикметники, що складають основу атрибутивних слів, які представляють епітет; він містить інформацію про об'єктивну ознаку, його

образне цілісне уявлення. Це уявлення збагачується авторськими смислами: можна сказати, що прототипове значення є основою для лексико-семантичного варіювання. Здатність звичайного, логічного прикметника переходити в епітет пояснюється найчастіше збагаченням його семантики експресивними, стилістичними відтінками значення, незвичайним контекстним оточенням, семантичної деривації різних типів і т.д. Розглянемо прикметник *cold* в контексті, (9) *Gods, gods! 'tis strange that from their cold'st neglect <...> (KL, URL)*, який створює певне прагматичне навантаження. У прямому значенні це слово ніяк не виділяється, показуючи лише температурний рівень навколишнього середовища. Однак, щоб передати певні риси характеру персонажів, автор використовує такий прикметник в переносному значенні для створення стилістично заряджених одиниць.

Засобом створення епітета також виступає оцінна конотація, закладена в визначальній одиниці, яка може поєднуватися з такими категоріями експресивності, як емоційність, образність, інтенсифікація, стильова маркованість. В реченні під номером 14 лексичне значення слова, що знаходиться в ролі епітета, містить негативно-оцінну конотацію, завдяки якій реалізується оцінно-емотивна функція.

2. Епітети, виражені прислівником:

а) епітети, виражені прислівником, категорією стану з суфіксом *-ly*

Наприклад:

(39) *A base, proud, shallow, beggarly, three-suited, hundred-pound, filthy, worsted-stocking knave <...> (KL, URL);*

(50) *And am fall'n out with my more headier will, To take the indisposed and sickly fit For the sound man. (KL, URL).*

Зазвичай прислівник у ролі епітета вживається в своїй типовій синтаксичній функції обставини (за винятком предикативних прислівників) і має подібну природу. Якщо ж прислівник починає функціонувати як мовна одиниця з синтаксично пов'язаним лексичним значенням, зрозумілим в конкретному контексті, в наявності його підкреслено оказіональне вживання

– він стає епітетом в повному сенсі цього слова. В ілюстративному реченні 39 адвербіальний прислівник в основному виконує функцію посилення прагматичного впливу атрибутивних слів, які, в свою чергу, також можна визначити як епітети.

3. Епітети виражені дієприкметником, які виконують функцію прикметника. Вони можуть мати як негативну, так і позитивну семантику.

Наприклад:

(3) *And you, our no less loving son of Albany...* (KL, URL);

(27) *Here do you keep a hundred knights and squires; Men so disorder'd, so debosh'd and bold, That this our court, infected with their manners, Shows like a riotous inn: epicurism and lust Make it more like a tavern or a brothel Than a graced palace.* (KL, URL). У другому прикладі інверсія в рамках атрибутивного словосполучення сприяє виділенню значних, смислових частин тексту.

Інша класифікація передбачає поділ епітетів на прості, що складаються з одного слова, і складні, які мають у своїй структурі більше одного слова. Разом з тим в текстах Шекспіра міститься велика кількість лексем-епітетів, які представляють собою складні епітети, компоненти якого з'єднані дефісом. Наприклад, як в цьому реченні (7) *Nor are those empty-hearted whose low sound Reverbs no hollowness.* (KL, URL).

1) Звичайні, прості за структурою епітети в обраних прикладах складають переважну більшість всіх образних визначень (70%).

(13) *Abhorred villain!* (KL, URL) // (16) *A credulous father!* (KL, URL) //

(18) *Put on what wearry negligence you please, You and your fellows;* (KL, URL).

2) Складний епітет виділяють як особливий структурний тип епітетів. Термінологічно еквівалентами складного епітета виступають поняття «складні слова» або «складні прикметники». Цей мовний засіб найчастіше тлумачиться як характерне відображення індивідуальних особливостей стилю автора.

Складних за структурою індивідуально-авторських епітетів не багато, але вони наповнені особливою експресією. Найбільш активні такі епітети в складі епіфіраз, які позначають осіб і їхній характер.

Наприклад:

(98) <...> gave her dear rights To his dog-hearted daughters, these things sting His mind so venomously, that burning shame... (KL, URL);

Шекспір використовує порівняння тварин у «Королі Лірі», щоб опустити дочок Ліра, Регану і Гонерілью «нижче рівня тварин. Лір порушує закон першородства, коли ділить своє королівство між двома старшими дочками, які стверджують, що люблять його найбільше. Наведений вище приклад має зоосемічний епітет, заснований на наданні людині ознак або якостей тварин. Зазвичай зоосемічний епітет виражений іменником – назвою тварини і визначає яку-небудь частину тіла людини, яка представляється авторові смішною або потворною. Проте в цьому випадку використання такого стилістичного прийому передбачає надавання персонажу оцінної конотації.

(20) A very honest-hearted fellow, and as poor as the king. (KL, URL);

(28) Ingratitude, thou marble-hearted fiend, More hideous when thou show'st thee in a child Than the sea-monster! (KL, URL).

А.Е.Куксіна на матеріалі прози Ю.Нагібіна виділяє дві структурно-семантичні групи складних епітетів: група складних епітетів зі смисловими відносинами, серед яких представлені підгрупи з відношеннями з'єднання (*благородно-ніжне звучання*), з додатково-підсилювальним значенням (*дурманно-солодкий аромат*) і з порівняльними і протилежними відношеннями (*сумно-добрий батько*); а також група складних епітетів, компоненти яких знаходяться у підрядному відношенні до інших (зі значенням приналежності – *сивочолий старий*; [24]. В цілому виділяють два основних види синтаксичних і семантичних відносин між компонентами складного епітета – підпорядкування і з'єднання, синонімії та антонімії.

(12) *Who, in the lusty stealth of nature, take More composition and fierce quality Than doth, within a dull, stale, tired bed,* (KL, URL).

Автор використовує потрійний епітет для позначення семантичного відношення у вигляді синонімії.

Епітетний комплекс з дефісним написанням є поєднанням двох визначень в складі епіфрази, які так чи інакше і які мають сурядні відношення один між одним.

Говорячи про різновиди складного епітета, необхідно звернутися до семантики. Семантична типологія цього різновиду складного епітета може бути представлена в такому вигляді:

Наприклад: (51) *Regan, she hath tied Sharp-tooth'd unkindness, like a vulture, here:* (KL, URL). В цьому реченні присутній складний епітетний комплекс з дефісним написанням з компонентом-підсилювачем ступеня прояву ознаки

Слід також розглянути типи складених комплексів епітетів. Їх ще називають ланцюги епітетів, які доповнюють один одного і дають різносторонню характеристику об'єкта.

В.П. Москвін зазначає, що «подвійний епітет, що дає об'єкту двоаспектну характеристику, іноді називають «виделкою» [38: 31]. Довжина такого ланцюжка може становити і три одиниці:

(46) *You stubborn ancient knave, you reverend braggart, We'll teach you-- your purposed low correction Is such as basest and contemned'st wretches For pilferings and most common trespasse Are punish'd with:* (KL, URL).

Такий різновид епітета ми називаємо складеним (поширеним) епітетним комплексом, який як би «обростає» додатковими визначеннями. Він може включати в себе як два визначення і об'єкт, який визначають (подвійний епітет), так і три епітета і більше (ланцюговий епітет). Крім того, епітети можуть об'єднуватися в пари за допомогою сполучника *i* (парний епітет).

В обраних реченнях ланцюжок епітетів зустрічається досить часто (близько 16% речень від загальної їхньої кількості). Часто визначення

об'єднуються графічно за допомогою дефіса. Автору важливо підкреслити в явищі, яке характеризується, кілька рис, однаково важливих і актуальних. Тому використовується кілька епітетів, близьких або які схожі за значенням.

Проаналізувавши матеріал було знайдено як подвійні так і потрійні епітетні комплекси відповідно до кількісного показника.

Наприклад:

(14) unnatural, detested, brutish villain! (KL, URL);

(27) *Here do you keep a hundred knights and squires; Men so disorder'd, so debosh'd and bold, That this our court, infected with their manners, Shows like a riotous inn <....>* (KL, URL);

(39) *A base, proud, shallow, beggarly, three-suited, hundred-pound, filthy, worsted-stocking knave <....>* (KL, URL); Також можна знайти речення в яку всі компоненти, які знаходяться у препозиційному положенні до означуваного слова, виконують функцію епітета. Хоча це не повна репліка, у цій сцені Кент промовляє, напевно, найбільш емоційну образу у трагедії, використовуючи такий неперервний потік стилістично маркованих слів.

(39) *<....> a lily-livered, action-taking knave, a whoreson, glass-gazing, super-serviceable finical rogue; one-trunk-inheriting slave;* (KL, URL);

(67) *<....> here I stand, your slave, A poor, infirm, weak, and despised old man;* (KL, URL);

(97) *Well, sir, the poor distressed Lear's i' the town;* (KL, URL).

Такі епітети отримали назву фразовий епітет, тому що є об'єднанням декількох слів в єдине висловлювання. Семантичний потенціал вживання розгорнутого ланцюгового епітетного комплексу дуже багатий. Використовуючи складені епітети, створюючи синтаксичну ампліфікацію, Шекспір досягає структурної і смислової цілісності тексту.

Зазначимо, що фразові епітети майже завжди є мовленнєвими, створеними спеціально для цього контексту. Насправді, у письменника виникає необхідність створити фразовий епітет, коли з'являється потреба точно визначити ознаку, для позначення якого в мові немає окремого слова.

На відміну від простих і складних епітетів, виражених простими і складними прикметниками, а також епітетів, виражені дієприкметником, які можуть вживатися як в пропозиції, так і в постпозиції відносно визначуваного слова. Фразові епітети завжди вживаються перед тим іменником, до якого вони відносяться.

Ланцюжкові епіфрази в ілюстративному матеріалі виконують такі функції:

а) різнобічний, повний опис об'єкта;

б) підкреслення і посилення будь-якого сенсу за допомогою синонімічних епітетів, епітетів з негативною або позитивною конотацією.

Зрідка ланцюжкова епіфраза утворюється за допомогою складного епітета, написаного через дефіс.

Парне об'єднання епітетів у складі епітетного комплексу. Парний епітет з'єднується завдяки сполучнику *i*. Він використовується для створення образу дійсності; основною його функцією є підкреслення в об'єкті декількох однаково важливих ознак.

Наприклад:

(36) *Strong and fasten'd villain Would he deny his letter?* (KL, URL);

<....> *Is such as basest and contemned'st wretches For pilferings and most common trespassed Are punish'd with:* (KL, URL); В цьому реченні Глостер порівнює дії Кента з такими, що не мають моральних принципів і викликають зневагу. Приклади таких зв'язок можна побачити і в таких прикладах: (48) *The country gives me proof and precedent Of Bedlam beggars, who, with roaring voices, Strike in their numb'd and mortified bare arms Pins* <....> (KL, URL); (50) *And am fall'n out with my more headier will, To take the indisposed and sickly fit For the sound man.* (KL, URL); У складі парного епітетного комплексу, з'єданого сполучником *i*, можуть перебувати визначення, близькі за значенням, чому сприяє з'єднувальна семантика сполучника. Якщо в деяких випадках семантичне зближення зрозуміле, то в інших воно пояснюється авторським сприйняттям, оцінкою. Перший епітет в складі парного сприймається як більш

важливий, другий показує додаткові ознаки, багато в чому індивідуально привнесені, тому нерідко можна зустріти авторські нетипові епітети.

В прикладах присутні також інверсійні епітети. Вони поширені в англійській мовній конструкції, побудовані на алогічному співвідношенні визначальника і об'єкта визначення.

Наприклад:

(6) *So young, and so untender?* (KL, URL);

(27) *Here do you keep a hundred knights and squires; Men so disorder'd, so debosh'd and bold, That this our court, infected with their manners, Shows like a riotous inn: epicurism and lust Make it more like a tavern or a brothel Than a graced palace.* (KL, URL);

(29) *If she must teem, Create her child of spleen; that it may live, And be a thwart disnatured torment to her!* (KL, URL).

Отже відповідно до виокремлених частин мови було зіставлено наступну таблицю.

Таблиця 1

Морфологічне вираження епітета в ілюстративному матеріалі, на основі трагедії Шекспіра «Король Лір»

№	Частина мови у функції епітета	Кількість епітетів	Відсоткове відношення від всіх частин мови
1.	Прикметник	141	97.92%
2.	прислівник	2	1.39%
3.	іменник	1	0.69%

2.2 Прагматичний потенціал епітетів в трагедії Шекспіра «Король Лір»

З точки зору прагматики, мова – це форма цілеспрямованої поведінки, вона служить інструментом кооперації людей в процесі діяльності по

перетворенню буття. Кооперативна, або інтерактивна функція спільно з функцією обміну інформацією утворюють загальну комунікативно-прагматичну функцію мови.

Епітет, як і будь-який інший стилістичний засіб, реалізує певні функції в тексті. Згідно з Т.М. Онопрієнко епітет виконує інформативну та конструктивну функції. Інформативна функція полягає в тому, що епітет є способом повідомлення, тобто може характеризувати різні об'єкти й властивості, які сприймаються будь-яким органом почуття, а також поєднувати різні сфери сприйняття. Конструктивна функція базується на тому, що цей троп є інструментом внутрішньої організації тексту та взаємодіє з іншими засобами й разом з іншими лінгвістичними одиницями створює мовленнєве ціле.

Крім того до цих функцій слід також додати ще одну функцію – прагматичну. Зображаючи предмет, явище, персонажа тощо, автор подає свою власну оцінку шляхом вибору й вживання того чи іншого епітета та показує своє ставлення до означеного, що, в свою чергу, певним чином відбивається на сприйнятті читача та формуванні вже в нього особливого ставлення до тих самих предметів, явищ, персонажів і т.п. За допомогою добору характерного для означуваного слова епітета здійснюється вплив на емоційне сприйняття читачем наміру автора, що називається прагматичним впливом, який реалізує себе під час взаємодії адресата й адресанта через художній текст.

Розглянемо ретельніше семантичні групи слів-епітетів, зафіксованих в трагедії «Король Лір». Всі вони вживаються в різних значеннях: деякі в прямому, інші в переносному.

1. Епітети, що характеризують особу.

Група лексем, що характеризують суб'єкта (людина, а також жива істота), є найчисленнішою і продуктивною в творчості в обраних прикладах. З одного боку, це пояснюється особливою увагою автора до людини, його внутрішнього життя (37 семантичних груп).

А) Семантична група лексем, яка вказує на емоційно-психологічний стан суб'єкта.

Наприклад:

(67) *here I stand, your slave, A poor, infirm, weak, and despised old man:* (KL, URL); В цьому прикладі Шекспір описує емоційно-психологічний стан Ліра, коли в ньому відбувається внутрішня боротьба. Король поринає у жалість до самого себе. Завдяки ланцюжковій епіфразі із синонімічним рядом атрибутивних компонентів відбувається інтенсифікація кожної попередньої частинки.

(76) *Poor naked wretches, wherso'er you are, That bide the pelting of this pitiless storm, How shall your houseless heads and unfed sides, Your loop'd and window'd raggedness, defend you From seasons such as these?* (KL, URL). Тут Лір вже інший, його гнів вщух. Вперше Лір зосереджує свою увагу на житті інших людей, таких жалюгідних, як і сам король. Ці слова викликають жаль, каяття, співпереживання та співчуття до бідних – населення, якого Лір раніше не помічав. Лір визнає паралелі між їхнім життям та його поточною ситуацією. Справді, його жалість до бідних також є відображенням жалю, який він відчуває до власного становища. Він нарешті відчуває співчуття до бідних лише тому, що став одним із них.

Б) Семантична група лексем, яка вказує на зовнішній вигляд суб'єкта.

Наприклад:

(78) *unaccommodated man is no more but such a poor bare, forked animal as thou art.* (KL, URL); Лір вважає, що шлях до сутності людини полягає в тому, щоб звести її до якогось найнижчого спільного визначальника, зокрема зняти з себе одяг, що символізує те, за допомогою чого цивілізація намагається підняти людей над рівнем звірів. Переживши глибоко розчарований досвід зі своїми жорстокими дочками, Лір навчився бачити крізь зовнішність, якою люди зазвичай пишаються. Відповідно, він починає позбавлятися свого одягу, відкидати звичні риси свого царського статусу і тим самим ототожнює себе зі зменшеним образом людства, який він бачить утіленим у жебраці.

В) Семантична група лексем, яка вказує на характер суб'єкта.

Наприклад:

(96) *vain fool!* (KL, URL); (94) *Milk-liver'd man! That bear'st a cheek for blows, a head for wrongs—Who hast not in thy brows an eye discerning Thine honor from thy suffering;* (KL, URL); Такими словами Гонерілья називає свого чоловіка, підкреслюючи його боягузтво. Олбені був радий дізнатися про вторгнення Франції і розчарувався, коли дізнався, що Глостера замінив його молодший син Едмунд. Він незгоден з її рішеннями й зневажає її за жорстке ставлення до короля.

(86) *Because I would not see thy cruel nails Pluck out his poor old eyes; nor thy fierce sister In his anointed flesh stick boarish fangs.* (KL, URL). В реченні 86 Глостер, як і Лір, також натякає на анімалізм Регани та Гонерільї. Називати нігті Регани «жорстокими» він позбавляє її гуманності. Більш відверте посилення Глостера на «кабанські ікла» автор зображує старшу дочку Ліра як порочну тварину, яка не бажає бути милосердною ні до кого, навіть до власної родини.

(41) *Why, what a monstrous fellow art thou, thus to rail on one that is neither known of thee nor knows thee!* (KL, URL); (39) *A base, proud, shallow, beggarly, three-suited, hundred-pound, filthy, worsted-stocking knave; a lily-livered, action-taking knave, a whoreson, glass-gazing, super-serviceable finical rogue; one-trunk-inheriting slave;* (KL, URL);

(28) *Ingratitude, thou marble-hearted fiend, More hideous when thou show'st thee in a child Than the sea-monster!* (KL, URL);

Г) Семантична група лексем, що позначають міжособистісні відносини.

Наприклад:

44) *My lord, if you will give me leave, I will tread this unbolted villain into mortar, and daub the wall of a jakes with him.* (KL, URL); Кент нападає на Освальда, тому що знає він несе листи, які мають бути використані проти короля, і хоча Кент замаскований він не втратить можливість, щоб покарати злодія.

(42) *What a brazen-faced varlet art thou, to deny thou knowest me!* (KL, URL);

(88) *Out, treacherous villain!* (KL, URL); (87) *Out, vile jelly!* (KL, URL); (80) *Ingrateful fox! 'tis he.* (KL, URL); (81) *filthy traitor!* (KL, URL); Змовники називають Глостера зрадником, хоча він просто був вірний своєму королю.

(14) *unnatural, detested, brutish villain!* (KL, URL); (13) *Abhorred villain!* (KL, URL); Обманутий Едмундом Глостер зневажає свого сина. Шекспір використовує такий епіт як *unnatural villain*, підкреслюючи, що піти проти батька – це неприродно. Едмунд здатний досить легко маніпулювати своїм батьком, і ця сцена розкриває глядачам характер їх відносин. На перший погляд, Глостер любить свого сина і безмежно йому довіряє. Але правда у тому, що Глостер не знає і не розуміє жодного зі своїх синів, і, як наслідок, він не знає, як діяти стосовно них.

Аналіз лексичного масиву тексту показує, що для метафоричних епітетів цього типу характерна антропоцентричність. Деякі епітети використовуються для опису зовнішнього вигляду людини, його якостей, інші є засобом вираження внутрішнього світу. У втіленні образу людини в поетичному мовленні авторів яскраво проявляється оцінна функція тропу. Метафоричний епітет вміщає в собі як позитивні характеристики, так і елементи значення, що містять негативну конотацію (вони переважають).

Г) Семантична група лексем, що позначає вік суб'єкта.

Наприклад:

(46) *You stubborn ancient knave, you reverend braggart, We'll teach you-- your purposed low correction Is such as basest and contemned'st wretches For pilferings and most common trespasse Are punish'd with:* (KL, URL);

(43) *This ancient ruffian, sir, whose life I have spared at suit of his gray beard,* (KL, URL).

2. Динамічні епітети

До динамічних епітетів в основному відносять епітети-дієприкметники, пов'язані з діями, зробленими стихійними силами (природними явищами чи силами, які не залежать від людини) – 19 семантичних груп.

Наприклад:

(60) *Alack, the night comes on, and the bleak winds Do sorely ruffle;* (KL, URL); (62) *Who's there, besides foul weather?* (KL, URL);

(63) *Contending with the fretful element: Bids the winds blow the earth into the sea, Or swell the curled water 'bove the main, That things might change or cease;* (KL, URL);

(66) *And thou, all-shaking thunder, Smite flat the thick rotundity o' the world!* (KL, URL); Наведений приклад *all-shaking thunder* є прикладом синестезії. Це – явище, що полягає в тому, що який-небудь подразник, діючи на відповідний орган чуття, викликає не лише відчуття, специфічне для цього органу чуття, але одночасно ще і додаткове відчуття, характерне для іншого органу чуття. Психологи пояснюють це явище пристосуванням психіки людини до світу, що оточує його, прагненням найбільш адекватним чином відбивати пізнані ним предмети. Внаслідок чого органи чуття стали нерідко функціонувати спільно.

Найбільш поширеним проявом синестезії являється кольоровий слух, тобто певні зорові (кольорові) уявлення, що виникають при сприйнятті звуків. Взаємодія різних органів чуттів лежить в основі багатьох стилістичних прийомів.

(68) *the wrathful skies Gallow the very wanderers of the dark, And make them keep their caves* (KL, URL);

(69) *<....> since I was man, Such sheets of fire, such bursts of horrid thunder, Such groans of roaring wind and rain, I never Remember to have heard:* (KL, URL);

Наведений приклад *roaring wind* є простим і найпоширенішим видом звукообразного епітета є звуконаслідувальний епітет. Звуконаслідувальні епітети виражені звуконаслідувальними словами, тобто словами, звукова оболонка яких імітує які-небудь реальні звуки навколишньої дійсності: голоси птахів або тварин, звуки людського сміху, кашлю, чхання, звуки дзвону,

скреготу, стук металу, дерева та інших природних матеріалів, звуки грому, дощу і інших явищ природи.

3. Оцінні епітети (39 семантичних груп).

Наприклад:

(27) *Here do you keep a hundred knights and squires; Men so disorder'd, so debosh'd and bold, That this our court, infected with their manners, Shows like a riotous inn: epicurism and lust Make it more like a tavern or a brothel Than a graced palace.* (KL, URL); Коли Гонерілья входить, вони з Ліром розбираються, як поводить ся його почет. Старша дочка оцінює його підданих і підкреслює їхню порочність.

(4) *With plenteous rivers and wide-skirted meads* (KL, URL); Цей складний показує оцінку Ліра своїх земель, які він розділяє для між доньками.

(11) *<...> then must we look to receive from his age, not alone the imperfections of long-engrafted condition, but therewithal the unruly waywardness that infirm and choleric years bring with them.* (KL, URL);

(15) *This is the excellent foppery of the world* (KL, URL);

(19) *No, no, my lord, This milky gentleness and course of yours Though I condemn not...* (KL, URL);

(33) *I mean the whispered ones, for they are yet but ear-kissing arguments?* (KL, URL);

(55) *This is a slave, whose easy-borrow'd pride Dwells in the fickle grace of her he follows.* (KL, URL); Тут Лір говорить про непостійний стан його доньки, що передається такими епітетами, як *easy-borrow'd, fickle*.

Отже проаналізувавши ілюстративний матеріал ми маємо відповідні семантичні групи, які забезпечують прагматичний ефект на читача.

Таблиця 2

Семантичні групи слів-епітетів, зафіксованих в трагедії «Король Лір»

№	Семантична група	Кількість груп	Відсоткове відношення
1	Епітети, що характеризують особу	37	39.78%
2	Динамічні епітети	19	20.43%
3	Оцінні епітети	36	38.71%

Відзначимо, що розподіл лексем, які виконують функцію епітетів, на семантичні групи є досить умовним, оскільки між ними немає чітких кордонів: наприклад, фізичні властивості об'єкта можуть ставитися як до осіб, так і до неістот. Оцінні епітети є такими через властиву функцію частин мови, які стають епітетами, а інші стають оцінними завдяки привнесенню в їх семантику додаткових сем. На різних рівнях систематизації мовного матеріалу застосовувалося кілька ліній опису, що враховують загальну кількість слововживань визначень, а також число лексем, що утворюють семантичну групу. Розглядаючи тенденції сполучуваності епітетів і лексем, які визначають в обраних прикладах, можна зробити такі. Самою вживаною групою лексем у функції епітетів є група визначень концептосфери людини, найбільш частотними з яких є визначення емоційного і характерологічного типу.

Слід також розглянути епітети, які виконують функцію порівняння і утворюють другу групу образних неасоційованих епітетів. За морфологічним виразом порівняльні епітети являються зазвичай складними прикметниками з елементом *like*. Наявність елемента *like* як би залишає відкритим для читача самий процес уподібнення одного предмета іншому - епітет стає своєрідним стислим порівнянням, але в той же час він не стає метафоричним, оскільки наявність елемента *like* виключає взаємодію двох значень: наявне словникове значення першого елемента - кореневого іменника, якому і уподібнюється за допомогою основи, *like* визначуване слово. Однак в ілюстративному матеріалі порівняння в основному має метафоричний характер, тобто компоненти

з'єднані не за допомогою компаративної зв'язки (єднальних сполучників), наприклад: (32) *Ingratitude, thou marble-hearted fiend, More hideous when thou show'st thee in a child Than the sea-monster!* (KL, URL).

Отже, стилістичне порівняння завдяки епітету виконує наступні 3 функції:

1) для означення ставлення.

Наприклад:

(3) *And you, our no less loving son of Albany...* (KL, URL);

(34) *Here stood he in the dark, his sharp sword out, Mumbling of wicked charms, conjuring the moon To stand auspicious mistress,--* (KL, URL); В цьому прикладі Едмунд розповідає графу Глостеру про порчність розуму Едгара, хоча це і зроблено для прикриття. Тим не менш, описуючи його діяння, Едмунд висловлює свою негативну оцінку.

2) для означення природних явищ.

Наприклад:

(53) *You nimble lightnings, dart your blinding flames Into her scornful eyes!* (KL, URL); (54) *Infect her beauty, You fen-suck'd fogs, drawn by the powerful sun, To fall and blast her pride!* (KL, URL); (65) *You sulphurous and thought-executing fires, Vaunt-couriers to oak-cleaving thunderbolts, Singe my white head!* (KL, URL). Епітети у вищенаведених прикладах уможлижуються для читачів візуалізацію того, що мав на меті передати автор у своїй праці. Завдяки саме цій епіфразі *fen-suck'd fogs* стає зрозуміло, що мова йде не про звичайний туман, як піднімається на річкою вранці, а густа як молоко, вуаль, що покриває болота. В реченні 65 використане порівняння блискавок, які можуть розрубити дуб навпіл, щоб посилити драматичну ситуацію. Настрій Ліра відповідає інтенсивності бурхливості природи. Коли він лютує, читачі або ж глядачі спостерігають, як Лір справляється з великою кількістю проблем, що його повністю окутали. Закликаючи бурю до руйнуванню, він також вимагає знищення невдячної людини.

(66) *And thou, all-shaking thunder, Smite flat the thick rotundity o' the world!* (KL, URL). Епітет в цьому прикладі допомагає створенню образності, підкресленню важливих, за думкою автора, якостей і властивостей об'єкта

(69) *since I was man, Such sheets of fire, such bursts of horrid thunder, Such groans of roaring wind and rain, I never Remember to have heard:* (KL, URL). Для Кента гнів природи викликає відчуття тривоги і страху перед невідомим.

3) для означення абстрактних понять.

Наприклад:

(29) *If she must teem, Create her child of spleen; that it may live, And be a thwart disnatured torment to her!* (KL, URL);

(51) *Regan, she hath tied Sharp-tooth'd unkindness, like a vulture, here:* (KL, URL); Після того як Гонерілья, старша дочка Ліра, відмовляє своєму батькові в його бажаннях, Лір порівнює її з хижою істотою, сподіваючись отримати більше співчуття від молодшої сестри.

(55) *This is a slave, whose easy-borrow'd pride Dwells in the fickle grace of her he follows.* (KL, URL).

Подібні епітети несуть в собі додатковий сенс, незвичайні конотативні відтінки, що дозволяють автору домагатися максимальної виразності в процесі створення цілої низки образів. Зазвичай велика кількість метафоричних переносів в художньому тексті пов'язано з тим, що поет намагається відштовхнутися від буденного погляду на світ, уявити щось в незвичайному для широкої публіки світлі.

Крім того було з'ясовано, що епітети беруть безпосередню участь у передачі основних тем цього художнього доробку. У трагедії Шекспіра «Король Лір» – як і будь-якому іншому художньому творі – є закодовані теми, які автор створює для дешифрування своїм читачам. Проаналізувавши ілюстративний матеріал, було виявлено такі теми: сімейні відносини, вірність, справедливість, співчуття, природа.

Сімейна вірність та стосунки – це одна з найважливіших тем «Короля Ліра», що відображуються у родинних стосунках дочок короля та синів

Глостера. Обидві старші сестри виявляються підступними і жадібними, коли їхній батько передає їм своє майно, тоді як наймолодша, яку він відштовхнув від себе за менші лестощі, приходять йому на допомогу. Так само Едмунд, позашлюбний син Глостера, готує змову, щоб отримати легітимність. У прикладі (16) *A credulous father, and a brother noble—Whose nature is so far from doing harms That he suspects none, on whose foolish honesty My practices ride easy.* (KL, URL) Едмунду вдається переконати Едгара, що він дбає про безпеку свого брата.

Вірність королю можна побачити в такому реченні: (7) *Nor are those empty-hearted whose low sound Reverbs no hollowness.* (KL, URL). Після того, як Лір безглуздо відрікається від Корделії, Кент встає і закликає короля передумати. Кент бачить, що Гонерілья і Регана зраджать свого батька, і називає їх *empty-hearted*, що буквально можна перекласти, як ‘такі, що мають порожнє серце’. Інший приклад (79) *Stay yet; hear reason. Edmund, I arrest thee On capital treason; and, in thine attaint, This gilded serpent* (KL, URL) показує, що після того, як Олбені дізнається, що його дружина мала стосунки з Едмундом, він звинувачує Гонерілью та Едмунда у зраді.

Що стосується справедливості, то перемога Едгара над Едмундом, очевидно, сигналізує про перемогу справедливості. (45) *Despite thy victor sword and fire-new fortune, Thy valour and thy heart, thou art a traitor;* В цьому прикладі Едгар звинувачує Едмунда у зраді, після чого отримує спадкоємство Ліра у вигляді корони, і ця сцена вказує на втручання божественної справедливості.

Співчуття показане у цьому прикладі (76) *Poor naked wretches, whereso'er you are, That bide the pelting of this pitiless storm, How shall your houseless heads and unfed sides, Your loop'd and window'd raggedness, defend you From seasons such as these?* (KL, URL) До цього часу Король Лір ніколи не думав про тяжке становище безпритульних. Це вперше він називає їх, як *Poor naked wretches* у своєму королівстві, зрозумівши, що зробив недостатньо для вирішення проблеми бідних. Співчуття Ліра спонукає його визнати, що він мав би з цим щось зробити, коли мав силу і владу. Інший приклад устами Едмунда

розкриває цю тему (77) *This speech of yours hath moved me, And shall perchance do good: but speak you on; You look as you had something more to say* (KL, URL). Він, лиходій п'єси, виявляється зворушеним жалем, коли його брат Едгар описує смерть їхнього батька. В результаті Едмунд намагається врятувати життя Ліру та Корделії, зізнавшись, що наказав своїм підручним повісити їх.

Природа зображена у формі бурі, яка випробовує не тільки людей, а й світ природи. Наприклад: (63) *Contending with the fretful element: Bids the winds blow the earth into the sea, Or swell the curled water 'bove the main, That things might change or cease;* (KL, URL) (65) *tears his white hair, Which the impetuous blasts, with eyeless rage, Catch in their fury, and make nothing of* (KL, URL). У першому реченні епітет *fretful*, який можна розтлумачити, як відчуття дискомфорту чи роздратування, описує не лише гнів сил природи, але також внутрішній світ Ліра.

Хоча цей стилістичний засіб не є основним засобом вираження теми твору, він підсилює експресивно-емоційне сприймання намірів автора.

Висновки до другого розділу

Морфологічна лінія типології епітетів показала активність використання в ілюстративному матеріалі прикметників, дієприкметників, прислівників й іменників для утворення епіфраз. Прикметники складають найбільшу частку (67% від загальної кількості). Використання якісних прикметників у функції епітета також має свою особливість: форми порівняльних ступенів ад'єктива нерідко використовуються в суперлативній формі (cold'st). Незвичайні поєднання епітетів надають текстам Шекспіра особливу емоційність. Використання ад'єктивної лексики для характеристики душевного, внутрішнього світу дійових доводить важливість підбору, конструювання епітета як слова взагалі.

Звичайні, прості за структурою епітети в обраних прикладах складають переважну більшість всіх образних визначень (70%).

Ланцюжкові епіфрази в ілюстративному матеріалі виконують такі функції:

- а) різнобічний, повний опис об'єкта;
- б) підкреслення і посилення будь-якого сенсу за допомогою синонімічних епітетів, епітетів з негативною або позитивною конотацією.

Розгорнутий епітетний комплекс в його різновидах (ланцюжковий, парний) стає засобом деталізації ознаки, виразником її інтенсивності.

З огляду на прагматичну складову і функцію, яку виконує цей стилістичний засіб, в найбільшій кількості епітети вживаються в описі, менш представленими є в повідомленні та роздумі. Автор часто вдається до цього тропу для подання більш детальної характеристики й оцінки певного предмета, явища або особи. Також цей мовний засіб автор використовує для відображення емоційного сприйняття навколишнього світу. Крім того деякі епітети мають метафоричний характер, тобто виконують функцію порівняння.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ ПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕПІТЕТІВ У ПЕРЕКЛАДІ ТЕКСТІВ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

3.1 Застосування лексико-семантичних і граматичних перекладацьких трансформацій для збереження прагматичних функцій епітетів у перекладах трагедії Шекспіра «Король Лір»

Відомо, що головною метою перекладу є досягнення адекватності, відповідно, основне завдання перекладача при досягненні адекватності – вміло здійснити різні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу найбільш точно передавав усю інформацію, викладену в тексті оригіналу. Варто згадати, що трансформація – основа більшості прийомів перекладу, суть якої полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі.

Перекладацькі трансформації не лише допомагають перекладчеві досягти адекватності перекладу, а й враховують комунікативно-прагматичний ефект, на створення якого орієнтовані тексти оригіналу та перекладу. Порівняння ступеня експресивності епітетів, а значить і визначення адекватності перекладу оригіналу ми зможемо провести на прикладі трагедії Шекспіра «Король Лір».

Звичайно, важко ігнорувати факт того, що поетична мова Шекспіра є досить складною для сприймання та опрацювання. Це неповторне засіб його художнього «говоріння», сутнісний принцип поезики, що давав автору можливість «уявити світ в несподіваних емоційно-поетичних ракурсах» (Ю.Левін). Але саме ця стильова манера Шекспіра, довго сприймалася однією з найбільших проблем для його перекладачів. У перекладачів завжди може бути два способи її вирішення, що намічаються тими перекладацькими стратегіями, які називав Гете. Перший: якщо перекладач хотів, щоб читачі

«вирушили» до чужоземного автора і вжилися в його середовище, необхідно буквальне відтворення незвичайних словесних оборотів. Але якщо перекладач, навпаки, бажав зробити чужоземного автора своїм співвітчизником, треба було або замінювати його дивні вирази іншими, більш звичними для вуха читача, або взагалі прибирати їх з переказного тексту.

Проаналізувавши переклад ілюстративного матеріалу було з'ясовано, що перекладач застосував лексико-семантичні та граматичні трансформації. У рамках нашого дослідження ми опиратимемося на класифікацію лексико-семантичних та граматичних трансформацій, подану С.Є. Максимовим. Згідно з нею серед лексико-семантичних трансформацій виділено: генералізацію, конкретизацію та модуляцію.

Опираючись на теоретичні відомості про перекладацькі трансформації зазначимо, що генералізація – це заміна слова (фрази) мови оригіналу із вузьким значенням словом (фразою) мови перекладу з ширшим значенням. Прийомом генералізації використовують, якщо в мові перекладу немає понять з конкретним значенням, аналогічних поняттям вихідної мови. Така перекладацька операція допомагає перекладачеві виходити зі скрутного становища, коли він не знає позначення видового поняття мовою перекладу.

Генералізація прослідковується у наступному прикладі: (11) <....> *then must we look to receive from his age, not alone the imperfections of long-engrafted condition, but therewithal the unruly waywardness that infirm and choleric years bring with them.* (KL, URL) – *Тому ми можемо чекати від нього, постарілого, не тільки вад, властивих його літам, але й дикого свавільства, що породжується, коли людина стає недужа й примхлива.* (КЛ, URL). Епітет *unruly*, який можна перекласти дослівно як ‘непокірний’ передано прикметником ‘дикий’, який є значно ширшим за значенням поняттям. Така трансформація допомагає читачеві збагнути характер персонажа, адже перекладач підкреслює його первісність, зокрема у словник української мови: в 11 томах зазначено, що ‘дикий’ - це той «якого важко стримати; нестримний».

Ще один приклад генералізації є у реченні: (28) *Ingratitude, thou marble-hearted fiend, More hideous when thou show'st thee in a child Than the sea-monster!* (KL, URL) – *Невдячність, демон із камінним серцем, Страшніша над усі людські потвори, Коли зросла на лоні у дочки!* (КЛ, URL). Прикметник *marble-hearted* перекладено виразом ‘камінне серце’. Ми бачимо, що більш вузьке за значенням слово ‘мармур’ змінено на ‘камінь’. Така трансформація є виправданою, адже для українського читача вираз «камінне серце» є більш звичним та зрозумілим, його значення: «Бути нечуйним, жорстоким, бездушним». На наш погляд, якби залишилась вихідна лексема, то вираз втратив би свою маркованість.

Конкретизація – лексико-семантична трансформація, при якій здійснюється заміна слова (фрази) мови оригіналу із ширшим значенням словом (фразою) мови перекладу із вузьким значенням. Застосувавши цю трансформацію, перекладач створює відповідність між вихідною лексичною одиницею та одиницею мови перекладу, що виявляються в логічних відношеннях включення – одиниця вихідної мови виражає родове поняття, а одиниця мови перекладу – видове поняття, яке є її частиною. При конкретизації в первісну структуру вводиться додаткова диференційна сема. Це одна із найменш вживаних лексико-семантичних трансформацій, проте ми віднайшли її у реченні: (59) *No, you unnatural hags, I will have such revenges on you both, That all the world shall--I will do such things,-- What they are, yet I know not: but they shall be The terrors of the earth.* (KL, URL) – *Відьми! Відьми! Я так на вас помщусь, Що цілий світ..., Так, світ я потрясу Нечуваним, невиданим ще жахом!* (КЛ, URL). Вираз *unnatural hags*, який буквально ми можемо перекласти як ‘велика кількість неприродних старих бридких жінок’ (від слова *hug* – *an ugly old woman*) передано у перекладі лексемою ‘відьма’, що дозволяє конкретизувати оригінальний текст. За українським народним повір’ям відьма – це пристаркувата жінка, яка, знаючись з «нечистою силою», завдає людям шкоди; чаклунка. Як правило, вона має непривабливу зовнішність.

Одним із варіантів використання конкретизації є приклад: (64) *tears his white hair, Which the impetuous blasts, with eyeless rage, Catch in their fury, and make nothing of;* (KL, URL) – *Волосся сиве він в одчаї рве, А буревію пориви шалені Підхоплюють волосся й розвівають.* (КЛ, URL). У цьому випадку без контексту не зрозуміло, що саме має на увазі автор під виразом *white hair*: чи біляве, чи русяве, чи сиве волосся, тому М.Рильський правильно вирішує перекласти вищезазначений вираз словосполученням ‘волосся сиве’.

Модуляція – це лексико-семантична трансформація, при якій здійснюється заміна словникового еквіваленту контекстуальним, який є логічно пов’язаним із вихідним словом. Найчастіше значення співвіднесених слів в оригіналі і перекладі виявляються пов’язаними причинно-наслідковими відношеннями.

При модуляції – логічному розвитку – семантична структура зазнає найбільших змін і може отримувати всі або майже всі нові компоненти. Модуляція – це один з найскладніших прийомів, що вимагає певної майстерності від перекладача. Її суть в заміні поняття іншим, не тільки, якщо ці поняття пов’язані один з одним як причина і наслідок, а й як частина і ціле, знаряддя і діяч і т. д.

У наступному прикладі представлено модуляцію: (12) *Why brand they us With base? with baseness? bastardy? base, base? Who, in the lusty stealth of nature, take More composition and fierce quality Than doth, within a dull, stale, tired bed,* (KL, URL) – *За що вони кленуть нас і таврують? За що вони нас підлими зовугь? Я підлий? Чим? Кому життя дала Злодійка племенистая - природа, Той більше має здатності і сил, Ніж сотня йолопів, яких зачато На пом'ятій, нудній, брудкій постелі* (КЛ, URL). Перекладач добирає контекстуальні еквіваленти оригінальним епітетам, зокрема, *stale* та *tired* змінено на ‘пом’ятій’ та ‘брудкий’, вихідне значення прикметника *dull* збережено при перекладі.

Також ми можемо спостерігати модуляцію й у прикладі: (13) *Abhorred villain!* (KL, URL) – *Мерзенний виродок!* (КЛ, URL). Тут перекладач замінив

епітет *abhorred*, пряме значення якого – ‘огидний’ на синонімічне поняття ‘мерзенний’, аби підкреслити наскільки відразливо автор описує персонажа.

Ще одним із прикладів використання модуляції є речення: (34) *Here stood he in the dark, his sharp sword out, Mumbling of wicked charms, conjuring the moon To stand auspicious mistress, --* (KL, URL) – *Він Стояв у темряві, меча із ніхов Добувши, й шепотів страшні клятьби, У місяця благаючи підмоги.* (КЛ, URL). Замість епітета *wicked* перекладач вжив слово ‘страшні’, що є контекстуально наближеним до оригіналу.

У реченні (49) *My dear lord, You know the fiery quality of the duke; How unremoveable and fix'd he is In his own course.* (KL, URL) – *Ти ж знаєє, королю, Який на вдачу герцог запальний Та впертий.* (КЛ, URL) використано два еквівалентних слова *fiery* та ‘запальний’, які допомагають охарактеризувати герцога та підкреслити його риси характеру.

Модуляція притаманна обом епітетам з речення (53) *You nimble lightnings, dart your blinding flames Into her scornful eyes!* (KL, URL) – *Ви, бистрі блискавки, вогнем сліпучим Зухвалі очі засліпіте їй!* (КЛ, URL). Перекладач вживає контекстуальні відповідники прикметників *nimble* та ‘бистрі’ та виразів *scornful eyes* – ‘зухвалі очі’.

Ще один приклад модуляції можна зустріти у реченні: (56) *Why, the hot-blooded France, that dowerless took Our youngest born, I could as well be brought To knee his throne, and, squire-like; pension beg To keep base life afoot.* (KL, URL) – *Та краще б я навколішки упав Перед палким Французьким королем, Що взяв дочку без посагу від мене, Упав би, як звичайний зброєносець, Щоб він прийняв на хліб мене ласкавий!* (КЛ, URL). Лексеми *hot-blooded* та ‘палкий’ є семантично дуже схожими між собою і така заміна при перекладі є цілком виправдана.

Також у реченні (58) *Those wicked creatures yet do look well-favour'd, When others are more wicked:* (KL, URL) – *Лиха тварюка кращою здається, Коли рівнять з лихішою;* (КЛ, URL) перекладач вживає суміжні за значенням епітети *wicked* (пряме значення якого ‘morally wrong and bad’) та ‘лихий’ (той,

який чинить лихо, здатний чинити лихо), що допомагає зберегти загальний задум оригінального твору.

Модуляція притаманна й наступному реченню: (73) *In such a night as this! O Regan, Goneril! Your old kind father, whose frank heart gave all,--* (KL, URL) – *Доброго отця, Що все віддав вам щирою рукою, Під ніч таку!* (КЛ, URL). Оригінальний вираз *frank heart* перекладач передав українською як ‘щира рука’, що є схожим за значенням та адаптованим для читача.

Досить цікавим для аналізу видається наступне речення: (76) *That bide the pelting of this pitiless storm, How shall your houseless heads and unfed sides, Your loop'd and window'd raggedness, defend you From seasons such as these?* (KL, URL) – *Як на вас падуть Страшні удари бурі оцієї - Чи ж можуть ваші голови неvkриті, Худі тіла в подертому вбранні З негодною жахливою боротись?* (КЛ, URL). Перекладач використовує модуляцію при перекладі двох епітетів, зокрема *houseless heads* як ‘голови неvkриті’ та *unfed sides* як ‘худі тіла’. В оригіналі ми бачимо досить зрозумілу лінію «бездомний – ненагодований», адже часто люди, які не мають домівок страждають від голоду. М.Рильський для перекладу використовує зовнішні риси таких людей: ‘неvkритий’ та ‘худий’. На наш погляд, таке рішення хоч і може спотворити сприймання читача, але заслуговує на існування заради збереження загального семантичного сенсу.

Наступний приклад можна оцінювати і з погляду лексико-семантичної трансформації – модуляції і з погляду граматичної трансформації – транспозиції: (92) *Welcome, my lord: I marvel our mild husband Not met us on the way.* (KL, URL) – *Прошу вас до господи. Дивне диво, Що муж мій тихий вам не йде назустріч.* (КЛ, URL). Розглянемо більш конкретно вираз *mild husband*, переклад якого увібрав у себе обидві зазначені вище трансформації: ‘муж мій тихий’. По-перше, лексеми ‘mild’ та ‘тихий’ є контекстуально еквівалентними, але не дослівними, а прагматичний потенціал епітета повною мірою виражається завдяки зміні порядку слів у цьому виразі, переставляючи акцент на об’єкт, про який йде мова.

Серед граматичних трансформацій у трагедії Шекспіра «Король Лір» представлено такі як: транспозиція; граматична заміна; додавання та вилучення.

Транспозиція – це зміна розташування мовних елементів в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу, а також порядку слів у фразах або реченнях, яка спричинена різницею вираження теми і реми тексту у різних мовах. Елементами, що можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення, спостерігаємо її у наступному прикладі: (7) *Nor are those empty-hearted whose low sound Reverbs no hollowness.* (КЛ, URL) – *І не жорстока та, чії слова Хоч тихі, та від повного йдуть серця.* (КЛ, URL). Перекладач змінив місцями частини складного речення, аби перенести акцент на світлі риси персонажа, підкреслити широту душі героїні.

У прикладі: (30) *Old fond eyes, Beweep this cause again, I'll pluck ye out, And cast you, with the waters that you lose, To temper clay.* (КЛ, URL) – *Не смійте плакати, нерозумні очі, Бо вирву вас і кину я на землю З водою, що лете ви, щоб м'якшити Черству цю глину.* (КЛ, URL) також перекладач вдається до транспозиції заради збереження римування.

(46) *You stubborn ancient knave, you reverend braggart, We'll teach you --* (КЛ, URL) – *Ось ми тебе, пройдисвіте упертий, Нахабо знавіснілий, навчимо!* (КЛ, URL) також використано транспозицію, зокрема, слова у виразах *stubborn ancient knave* та *reverend braggart* змінено місцями ‘пройдисвіте упертий’ та ‘нахабо знавіснілий’.

Така ж ситуація спостерігається й у речення (68) *the wrathful skies Gallow the very wanderers of the dark, And make them keep their caves* (КЛ, URL) – *У темряві бичує небо гнівне Зблуканих і в житла заганяє.* (КЛ, URL): вираз *the wrathful skies* перекладено як ‘небо гнівне’.

Граматична заміна – це граматична трансформація, при якій граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням. Заміні може піддаватися граматична одиниця вихідної мови будь-якого рівня: словоформа, частина мови, член речення,

речення певного типу тощо. У процесі перекладу завжди відбувається заміна форм вихідної мови формою мови перекладу. Але граматична заміна, як трансформація, це не просто вживання в перекладі форм мови перекладу, а відмова від використання форм мови перекладу, аналогічних вихідним, так як вони не дозволяють здійснити адекватний переклад. Заміна форм вихідної мови відповідниками, що відрізняються від них вираженим змістом (граматичному значенню) – у цьому суть цієї трансформації, наприклад: (5) *With shadowy forests and with champains rich'd (KL, URL) – Тут пишні ниви, тінняві гаї, (КЛ, URL)*. В оригіналі використовується конструкція в орудному відмінку разом з прийменником, а у перекладі вона замінена називним відмінком у поєднанні з прислівником місця ‘тут’. Перекладач міг вдаватися до цієї трансформації задля збереження римування.

Ще один приклад граматичної заміни: (17) *That he suspects none: on whose foolish honesty My practises ride easy! (KL, URL) – Не розпізнає. Впораюсь одразу Із чесністю дурного. (КЛ, URL)*. В оригіналі ми бачимо вираз *foolish honesty*, що буквально перекладається ‘безглузда чесність’, а у перекладі ‘чесність дурного’, тобто відбулася морфологічна заміна епітетів.

Розглянемо ще приклад: (19) *And let his knights have colder looks among you; (KL, URL) – Рицарям його Байдужість виявляйте. (КЛ, URL)*. Англійський вираз *colder looks* перекладач замінив іменником ‘байдужість’. Подібний прийом спостерігаємо й у виразі: (32) *Monster ingratitude! (KL, URL) – Я тобі відплачу, почваро невдячна! (КЛ, URL)*, у якому перекладачем змінено частини мови задля кращого звучання.

У реченні (71) *Thou perjured, and thou simular man of virtue That art incestuous: caitiff, to pieces shake, That under covert and convenient seeming Hast practised on man's life (KL, URL) – Кривоприсяжнику і лицеміре, Прелюбодію, нелюде лукавий, Що вбивство потаємно замишляв,- Дрижіть і полотнійте! (КЛ, URL)* також використана граматична, зокрема, морфологічна заміна виразу *simular man of virtue* словом ‘лицемір’.

Додавання – це граматична трансформація, яка полягає у доповненні речення. Додавання при перекладі може бути необхідними з кількох причин. Часто в англійській мові опускаються слова, які легко можна відновити з контексту. При перекладі українською мовою вони обов’язково повинні бути присутніми. Іноді додавання потрібні для того, щоб компенсувати відсутність граматичних форм у мові перекладу. Прийом додавання яскраво продемонстрований у прикладі: (6) *So young, and so untender?* (KL, URL) – *Молода така - І вже така скупа й черства душею!* (КЛ, URL). Епітет, виражений прикметником *untender*, у перекладі переданий двома лексемами ‘скупа’, ‘черства’ у поєднанні з іменником ‘душею’. На наш погляд, ця трансформація є виправданою, адже не лише підкреслює характер персонажа, а й додає емоційно-експресивного забарвлення.

Ще одним реченням, у якому можна зустріти трансформацію додавання є: (72) *Vaunt-couriers to oak-cleaving thunderbolts, Singe my white head!* (KL, URL) – *Провісниці ударів, що ламають Дуби в лісах, огнем своїм палить Старечу, сиву голову мою!* (КЛ, URL). Перекладач замість виразу *my white head* вдається до ‘Старечу, сиву голову мою’, цим самим він не лише демонструє зовнішні характеристики персонажа, а й вказує на його вік.

Перекладач вдається до додавання і у наступному прикладі: (90) *Welcome, then, Thou unsubstantial air that I embrace!* (KL, URL) – *Привіт тобі, безплотний І вільний вітре!* (КЛ, URL). Вираз *unsubstantial air* у перекладі звучить як ‘безплотний і вільний вітер’, тобто М.Рильський підкреслює цю якість вітра уточнюючим словом ‘вільний’, щоб показати читачеві, що безтілесна істота наділена свободою. На наш погляд, це максимально вдалий варіант перекладу.

Додавання притаманне й реченню: (95) *France spreads his banners in our noiseless land; With plumed helm thy slayer begins threats;* (KL, URL) – *Прапори французів Над нашим краєм, тихим та веселим, Убивця йде в пернатому шоломі,--* (КЛ, URL). У цьому прикладі перекладач не лише передає епітет

noiseless як ‘тихий’, а й доповнює якісною характеристикою ‘веселий’, аби передати контраст між безтурботністю місцевості та образом убивці.

Останньою з проаналізованих граматичних трансформацій є вилучення. При перекладі вилученню піддаються найчастіше слова, які семантично надлишкові, і значення яких можна легко витягти з контексту. Одним із прикладів надмірності є вживання так званих «парних синонімів» – паралельно вживаних слів однакового або близького референційного значення.

У прикладі: (3) *And you, our no less loving son of Albany...* (KL, URL) – *Tu, Олбені, наш сину дорогий...* (КЛ, URL) чітко простежується така граматична трансформація як вилучення, адже оригінальна конструкція *no less loving* замінена на ‘дорогий’, також варто зазначити, що перекладач вдався також і до транспозиції, адже у реченні повністю змінено порядок слів, який допомагає акцентувати увагу читача безпосередньо на суб’єкті.

Речення (52) *All the stored vengeances of heaven fall On her ingrateful top!* (KL, URL) – *Нехай поб'є її небесна кара!* (КЛ, URL) також має прийом вилучення при перекладі, адже англійський вираз *vengeances of heaven* змінено на ‘небесна кара’. Ця трансформація є виправданою, адже дослівний переклад ‘помста небес’ не характерний для української мови і, можливо, заплутав би читача.

Отже, ми проаналізували перекладацькі лексико-семантичні та граматичні трансформації і у процентному відношенні можемо визначити, що М.Рильський використав 27% лексико-семантичних трансформацій, серед яких переважає різновид модуляція (19%) та 24% граматичних трансформацій, найбільшу кількість яких становить транспозиція (9%).

Таблиця 3.

Процентне відношення застосованих лексико-семантичних трансформацій

№	Лексико-семантичні трансформації	Кількість речень	Відсотків від всіх речень з трансформацією
1	Модуляція	10	19%
2	Конкретизація	2	4%
3	Генералізація	2	4%
			27%

Таблиця 4.

Процентне відношення застосованих граматичних трансформацій

№	Граматичні трансформації	Кількість речень	Відсотків від всіх речень з трансформацією
1	Додавання	4	7%
2	Вилучення	2	4%
3	Граматична заміна	4	4%
4	Транспозиція	5	9%
			24%

Загалом, ми можемо констатувати, що лексико-семантичні та граматичні-трансформації займають 51% від загальної кількості трансформацій. Примітно, що кожна з граматичних трансформацій займає лише 4-9% від загальної кількості, що вказує на її непопулярність при відтворенні українською мовою.

3.2 Застосування перекладацьких стратегій для збереження прагматичних функцій епітетів у перекладах трагедії Шекспіра «Король Лір»

Необхідність перекладацьких стратегій полягає в тому, щоб уникнути проблеми буквалізму, яка перешкоджає створенню адекватного в семантичному і структурному змісті еквівалента вихідного тексту.

За допомогою різноманітних стратегій виникає можливість створити текст мовою, що, рівна за змістом оригіналу, але не повторює його стилістично, морфологічно і граматично. Це аж ніяк не означає, що в перекладі не повинна бути витримана структурна еквівалентність початкового тексту – як уже було сказано раніше, завдання перекладу полягає в передачі змісту тексту, з допустимими відхиленнями від змісту оригіналу, але з дотриманням максимально можливої близькості до першоджерела.

При цьому, слід зазначити, що і зловживати перекладацькими стратегіями не варто – існує ризик допущення вольностей і «перенасичення» тексту зайвою інформацією.

Стилістичний рівень дослідження є найскладнішим, адже для передання засобів виразності, до яких належать епітети, необхідно володіти точними знаннями про стилістичні моделі вихідної мови.

Також варто відзначити, що стилістичні прийоми в англійській і українській мовах несуть різну комунікативну функцію. Завдання перекладача полягає в тому, щоб або здійснити передачу цієї функції за допомогою відповідних лексичних одиниць мови, що, або зробити заміну на схожий за змістом стилістичний прийом. У процесі перекладу важливо також враховувати денотативний фон, що дозволяє розпізнати специфіку експресивних виразів вихідної мови.

Також треба згадати про те, що у художньому тексті домінуючим типом інформації є естетична. Образні, стилістичні засоби служать основою для оформлення цього виду інформації. Виявлення в оригіналі стилістичних засобів, що є необхідною умовою емоційного і естетичного впливу на читача, стає для перекладача надзвичайно важливим. Однак механічне копіювання стилістичних засобів з оригіналу в переклад і надмірне слідування оригіналу не веде до досягнення необхідного комунікативного ефекту, більш того, воно може внести дисбаланс в стиль тексту.

У нашому дослідженні розкриємо такі перекладацькі стратегії як: модернізація, архаїзація, логізація та експресивізація. Більш докладно розглянемо їх на окремих прикладах перекладу трагедії Шекспіра «Король Лір».

Логізація – це трансформація заміни, у результаті якої втрачається конотація оригіналу емоційно-експресивної або етномаркованої лексеми оригінального тексту стилістично нейтральним її відповідником у перекладі, що усуває або послаблює естетичну функцію першотвору, напр.: (2) *Meantime we shall express our darker purpose.* (KL, URL) – *А тим часом наш Ми задум оголосимо таємний.* (КЛ, URL). Насправді *darker* українською краще було б перекласти як ‘зловісний’, наприклад, але перекладач вирішив передати його менш експресивною лексемою ‘таємний’.

Також приклад логізації можна прослідкувати і в наступному прикладі: (4) *With plenteous rivers and wide-skirted meads* (KL, URL) – *Зелені луки та розкішні води,* (КЛ, URL). Англійське емоційно-забарвлене *wide-skirted* перекладач передав за допомогою нейтрального варіанту ‘зелений’.

І у прикладі: (9) *Gods, gods! 'tis strange that from their cold'st neglect My love should kindle to inflamed respect.* (KL, URL) – *Так знайте: дівчина, для всіх немила, Мою любов ще більше запалила.* (КЛ, URL), більш експресивне *cold'st* перекладено звичайним прикметником ‘немила’.

Ще один приклад логізації зустрічається у наступному реченні: (20) *A very honest-hearted fellow, and as poor as the king.* (KL, URL) – *Чесний чолов'яга,*

так само бідний, як король. (КЛ, URL). Епітет *very honest-hearted* перекладач зменшив до прикметника «чесний», чим послабив естетичну функцію оригіналу.

У реченні (26) *Not only, sir, this your all-licensed fool, But other of your insolent retinue Do hourly carp and quarrel;* (KL, URL) – Не тільки цей розбещений ваш блазень, А весь ваш почет, дикий та свавільний... (КЛ, URL) також видно, що етномаркована одиниця *all-licensed* передана за допомогою більш звичного для українського читача прикметника ‘розбещений’.

Логізація зустрічається і у прикладі: (43) *This ancient ruffian, sir, whose life I have spared at suit of his gray beard,--* (KL, URL) – Оцей старий заводіяка, кому я подарував життя заради його сивої бороди... (КЛ, URL). Емоційно маркована лексема *ancient* у перекладі передана прикметником ‘старий’.

У реченні (55) *This is a slave, whose easy-borrow'd pride Dwells in the fickle grace of her he follows.* (KL, URL) – Підлий раб, чия дешева гордість Заснована на милості примхливій Його велительки!» (КЛ, URL) перекладач замінює етномаркований вираз *easy-borrow'd pride* на нейтральний – ‘дешева гордість’.

(51) *O Regan, she hath tied Sharp-tooth'd unkindness, like a vulture, here:* (KL, URL) – Вона, Регано, яструб, Вона злобу мені сюди вселила! (КЛ, URL). Тут перекладач також втрачає емоційність виразу *Sharp-tooth'd unkindness* і замінює його нейтральним ‘злоба’, повністю опускаючи епітет.

Ще одним прикладом логізації є заміна виразу *foul weather* на ‘зла негода’ у реченні: (62) *Who's there, besides foul weather?* (KL, URL) – Гей, хто це тут, oprіч негоди злої? (КЛ, URL).

Останнім прикладом, що ми віднайшли у трагедії, у якому використано логізацію є речення: (86) *The sea, with such a storm as his bare head In hell-black night endured, would have buoy'd up, And quench'd the stelled fires: Yet, poor old heart, he holp the heavens to rain.* (KL, URL) – Коли під бурю в темряві пекельній Блукав він серед степу, непокритий, - Скажене море хвилею грізною Зірки гасило, а недужий страдник До сліз небесних додавав свої (КЛ, URL). У

ньому епітет *hell-black* маю експресивність, яку перекладач зменшив відповідно до ‘пекельний’.

Експресивація – це трансформація заміни, у результаті якої нейтральна лексична одиниця оригінального тексту замінюється її стилістично-маркованим відповідником у мові-перекладу, що надає перекладу емоційно-експресивного забарвлення, напр.: (8) *To speak and purpose not; since what I well intend, I'll do't before I speak,--that you make known It is no vicious blot, murder, or foulness, No unchaste action, or dishonour'd step, That hath deprived me of your grace and favour;* (KL, URL) – *Прошу вас: ознайміть, ясний королю, Що не ганебний вчинок, не убивство, Не чорний гріх, не зламана чеснота На мене скликали неласку вашу.* (КЛ, URL). В українському перекладі епітети набули яскравості, адже досить нейтральні за значенням вирази *unchaste action* та *dishonour'd step* замінено на ‘чорний гріх’ та ‘зламана чеснота’, які буквально вириваються з вуст героя та приковують увагу читача.

У прикладі: (14) *unnatural, detested, brutish villain!*» (KL, URL) – *«Проклята, бездушна скотина!* (КЛ, URL) також спостерігається експресивація. Тому що слово *detested* в англійській мові перекладається як ‘ненависний’, аніж ‘проклятий’, а прикметник *brutish* замість ‘жорстокий’ має емоційно-забарвлений відповідник ‘бездушний’.

Наступний приклад: (29) *If she must teem, Create her child of spleen; that it may live, And be a thwart disnatured torment to her!* (KL, URL) – *А як вирок твоїй Велить їй матір'ю колись назватись, - Нехай народить хирляву потвору Собі на муки!* (КЛ, URL). Тут також прослідковується експресивація. У цьому випадку ‘хирлявий’ має більш зневажливий характер, у значенні ‘нікчемний, кволий’.

Достатньо цікавими є приклади експресивації у наступних реченнях: (39) *A base, proud, shallow, beggarly, three-suited, hundred-pound, filthy, worsted-stocking knave; a lily-livered, action-taking knave,* – *«ти - підлий, нахабний, безмозкий голодранець, ти - етерво собаче, на <...>* (КЛ, URL) та (40) *a whoreson, glass-gazing, super-serviceable finical rogue; one-trunk-inheriting*

slave; (KL, URL) – нікчемний, розпусний, злодійкуватий страхополох і підшивайло (КЛ, URL). Ці речення переповнені епітетами, і завдання викладача у цих випадках було ускладнено, адже для збереження вихідного змісту він мав дотримуватися негативної конотації оригіналу та врахувати етнічні особливості українців. М.Рильському вдалося влучно передати оригінальні епітети експресивно-емоційними українськими аналогами, зокрема, ‘безмозкий’, ‘стерво собаче’, ‘злодійкуватий’, ‘підшивайло’.

У реченні (41) *Why, what a monstrous fellow art thou, thus to rail on one that is neither known of thee nor knows thee!* (KL, URL) – Та що ти за гідка проява, що гавкаєш так на людину, зовсім тобі не знайому? (КЛ, URL) перекладач змінив нейтральний вислів *a monstrous fellow* на стилістично-маркований ‘гідка проява’, чим підкреслив характерну рису персонажа трагедії.

Експресивація використана й у наступному прикладі: (45) *Such smiling rogues as these, Like rats, oft bite the holy cords a-twain Which are too intrinse t' unloose* (KL, URL) – Я знаю добре: прихвосні такі, З усмішками медовими, уміють Перегризати, як щури шкідливі, Святі зв'язки, що тяжко розв'язати. (КЛ, URL) М.Рильський замінює нейтральний епітет *smiling* на етномаркований вираз ‘усмішки медові’.

У реченні (60) *Alack, the night comes on, and the bleak winds Do sorely ruffle;* (KL, URL) – Ох! Ніч надходить, вітер крижаний Лютішає... (КЛ, URL) перекладач вдається до заміни нейтрального епітета *bleak* більш виразним та семантично-наповненим словом ‘крижаний’.

Також до експресивації перекладач вдається у реченні: (78) *unaccommodated man is no more but such a poor bare, forked animal as thou art.* (KL, URL) – Неприкрашена людина це ж і є така от злиденна, гола двонога істота (КЛ, URL). Нейтральний епітет *unaccommodated* у перекладі набув зовсім іншого звучання: ‘неприкрашена’. Таке рішення перекладача дозволило додати у текст емоційності.

Схожими за зміною емоційно-експресивного забарвлення у перекладі є вирази: (80) *Ingrateful fox! 'tis he.* (KL, URL) – *Ви, проклятий лисі* (КЛ, URL) та (81) *O filthy traitor!* (KL, URL) – *А, мерзото віроломна!* (КЛ, URL).

(85) *Because I would not see thy cruel nails Pluck out his poor old eyes; nor thy fierce sister In his anointed flesh stick boarish fangs.* (KL, URL) – *Бачить я не хотів, Як пазурами будеш виривати Його примерклі очі ти, жорстока, І як твоя сестра немилосердна Йому ввін'ється в царственее тіло Своїми іклами, мов дикий венр.* (КЛ, URL). У цьому реченні при перекладі також використано експресивацію: вираз *poor old eyes* передано за допомогою словосполучення ‘примерклі очі’, адже для читача зрозуміло, що меркнути – це втрачати блиск, жвавість і таке відчуття приходить зі старістю, проте за допомогою цієї лексеми вдалося додати відповідний пригнічений настрій.

Модернізація – це трансформація заміни, у результаті якої застарілі, архаїчні слова та вислови, а також слова-історизми перекладаються більш сучасними їх відповідниками, що впливає на естетичну складову першотвору, напр.: (37) *an eater of broken meats;* (KL, URL) – *Блюдолиз* (КЛ, URL). Цей вираз має значення подібне до ‘людини, що харчується залишками’, але М.Рильський вирішив, що цей вираз занадто застарілий і замінив його сучасним аналогом ‘блюдолиз’, що позначає підлабузника.

У прикладі: (54) *Infect her beauty, You fen-suck'd fogs, drawn by the powerful sun, To fall and blast her pride!* (KL, URL) – *Ви, сонцем розколихані тумани, Снадіть на неї, і затруйте вроду, І гордощі неситі оскверніть!* (КЛ, URL), застаріле англійське поняття *fen-suck'd* перекладач передав більш сучасною лексемою з пестливим відтінком ‘розколиханий’.

Ще одна модернізація є у виразі: (94) *Milk-liver'd man!* (KL, URL) – *Боягузе!* (КЛ, URL). Архаїчний вираз *milk-livered* перекладач замінив сучасним відповідником ‘боягуз’, чим значно полегшив сприймання твору читачем, при цьому зберігши прагматичний потенціал вихідного епітета.

І останньою стилістичною трансформацією є архаїзація – це трансформація заміни, у результаті якої спосіб перекладу сучасної

загальноживаної лексики застарілими, архаїчними словами та висловами, а також словами-історизмами для відтворення історичних реалій або надання мові перекладу необхідного стилістичного забарвлення. На жаль, у проаналізованих нами прикладах архаїзація відсутня. На наш погляд, це зумовлено тим, що трагедія «Король Лір» – це твір, написаний у XVII столітті і вірогідність того, що у ньому будуть присутні епітети, які потребуватимуть архаїзації малоімовірна. Перекладачеві вдалося зберегти історичні реалії у їх вихідному значенні без звернення до цієї перекладацької стратегії.

Беручи до уваги основну вимогу до перекладу – адекватність, важливо відмітити, що існують ситуації, коли треба розглянути доцільність використання тієї чи іншої стратегії, необхідно виокремити випадки, у яких перекладач вирішив не вдаватися до лексичних, граматичних трансформацій, хоча, можливо, вони були б виправданими для читача. Візьмемо для прикладу речення: (16) *A credulous father!* (KL, URL) – *Довірливий мій батько*; (КЛ, URL) тут необхідно звернути увагу на слово *credulous*, яке перекладач залишив без змін ‘довірливий’. Але, на нашу думку, було б виразніше перекласти, наприклад, ‘легковірний’, використавши прийом експресивації, аби підкреслити цю рису персонажа. Ще один приклад: (22) *...which I have rather blamed as mine own jealous curiosity than as a very pretence and purpose of unkindness:* (KL, URL) – *... але складав те на свою підозріливість і не примічав тут нарочитої невічливості.* (КЛ, URL). Вираз *jealous curiosity* перекладено як ‘підозрілість’, хоча аби зберегти стилістику твору і наповнити читача необхідними почуттями, можна було б використати трансформацію експресивації, і перекласти як ‘шалена допитливість’.

(31) *No, no, my lord, This milky gentleness and course of yours Though I condemn not...* (KL, URL) – *Ні, мій пане, Ні, герцогу, ця лагідність і кволість, Що їх ви появили, не ганебні...* (КЛ, URL). У цьому реченні перекладач міг би вдаватися до експресивації, проте він вдався до повного ігнорування епітета, що змінило першоджерельне значення виразу *milky gentleness*.

Одним з найбільш цікавих епітетів, вживаних Шекспіром є *ear-kissing*, який вжито у наступному прикладі: (33) *I mean the whispered ones, for they are yet but ear-kissing arguments?* (KL, URL) – «Я кажу про ті новини, що про них тим часом говорять пошепки». (КЛ, URL). Ми бачимо, що перекладач повністю позбувся цього слова, хоча міг би підібрати коректний аналог української мови, наприклад, ‘насолада для вух’ чи ‘наче мед для вух’. Такий прийом допоміг би читачеві глибше осягнути задум автора.

І наостанок, розглянемо декілька випадків, коли перекладач вдався до певною перекладацької трансформації, але вона, на нашу думку, виявилася зайвою. (57) *Let shame come when it will, I do not call it: I do not bid the thunder-bearer shoot, Nor tell tales of thee to high-judging Jove:* (KL, URL) – *Хай не світський сором До тебе прийде сам, - його твій батько* (КЛ, URL) *Не кличе, і в І Зевеса-громовержця На тебе грому карного не просить, І вічному не скаржиться судді* (КЛ, URL). Словосполучення *high-judging Jove* переклали українським ‘вічний суд’ (трансформація експресивації), але, ми вважаємо, що стилістика тексту не зазнала би змін, якщо перекласти фактично ‘вищий суд’.

Так само, як і у реченні (61) *O, sir, to wilful men, The injuries that they themselves procure Must be their schoolmasters.* (KL, URL) – *О сер! Упертим людям придається Тяжка наука.* (КЛ, URL) вираз *wilful men* міг би перекладатися ‘свавільні люди’, наприклад. Проте перекладач вважаю за необхідне вдатися до лексико-семантичної трансформації – модуляції, хоча стилістика тексту за таких умов також би залишилася без змін.

Подібно до прикладів вище наведемо ще один. (69) *since I was man, Such sheets of fire, such bursts of horrid thunder, Such groans of roaring wind and rain, I never Remember to have heard:* (KL, URL) – *Відколи я живу, таких потоків Огню, таких страшних ударів грому, Виття такого вітру та дощу Не пригадаю.* (КЛ, URL). Другу частину речення *Such groans of roaring wind and rain, I never Remember to have heard* можна перекласти ‘Таких стогонів ревучого вітру та дощу я Не пригадаю’, замість запропонованого

перекладачем ‘Виття такого вітру та дощу Не пригадаю’ (трансформація логізації).

Таблиця 5.

Процентне відношення застосованих перекладацьких стратегій

№	Перекладацькі стратегії	Кількість речень	Відсотків від всіх речень зі стратегіями
1	Логізація	10	19%
2	Експресивація	11	21%
3	Модернізація	3	6%
4	Архаїзація	0	0%
			46%

М.Рильський використав 46% перекладацьких стратегій, серед яких переважає експресивація (21%) та логізація (19%). У проаналізованих прикладах повністю відсутня така заміна як архаїзація (0%).

У цілому, перекладач зумів зберегти первісний задум оригінального твору, створити необхідну атмосфера та настрої та вдало відтворити прагматичний потенціал епітетів за допомогою різноманітних змін.

Висновки до третього розділу

Перекладацькі трансформації необхідні для створення адекватних лексичних образів при перекладі. Щоб уникнути буквалізму або перенасичення тексту від перекладача вимагається знати міру в застосуванні заміни і плеоназмів, а також враховувати узуальні норми іноземних мов при передачі їх мовою перекладу.

Ми розглянули приклади, коли опущення стилістичних засобів при перекладі загрожує втратою сенсу, закладеного автором, втратою унікальності тексту.

Підсумовуючи проведений аналіз можемо відмітити, що стилістичні прийоми різних мов мають одну основу, однак їх функціонування в мовленні відрізняється. Видно, що однакові прийоми мають різний ступінь розповсюженості і мають різну питому вагу в стилістичній системі кожної мови, чим і пояснюється необхідність трансформацій. У перекладі переважають стилістичні заміни, проте варто враховувати й важливість використання лексико-семантичних та граматичних трансформацій.

Можна констатувати, що у перекладі найбільш вживаними є перекладацькі стратегії, які займають 46% від загальної кількості, найменш вживаними є граматичні трансформації. Це викликано тим, що трагедія «Король Лір» – це твір класичної літератури, робота з яким вимагає зусиль від перекладача, зокрема, звернення до логізації та експресивації.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження корпусу епіфраз, що функціонують в трагедії Шекспіра, показало їх велику комунікативно-естетичну значущість в ідіолекті драматурга, багатий експресивно-семантичний потенціал і різноманіття по всіх лініях типології епітетів – семантичної (лексичного значення лексем-епітетів і семантичного співвідношення визначення і означуваного слова і т.п.), структурної, морфологічної.

Вивчення поглядів на епітет літературознавців і лінгвістів допомогло прийти до висновку щодо існування в науковій літературі численних і різноманітних типів визначення феномена епітетів. Деякі дають загальне визначення для епітетів, що функціонують в текстах творів різних епох (в цьому випадку воно неминуче виявляється занадто загальним і так чи інакше зводиться до функції художнього визначення), в інших випадках – визначення з орієнтацією на багатофункціональність епітета в сучасних художніх творах і на різноманітні прийоми їх створення, які зображують ці параметри епітета як засоб створення художнього ефекту.

Ми опираємося на широке розуміння епітета, відповідно до якого роль епітета в певних контекстуальних умовах можуть виконувати слова багатьох самостійних частин мови (прикметник, дієприкметник, прислівник, іменник), при цьому центральне місце – з огляду на природу свого функціонування – належить прикметнику.

Найбільш повно комплекс ознак, що визначають епітет, представлений, на нашу думку, в типології В.П. Москвіна. Повна типологія епітетів передбачає врахування комплексу показників, що охоплюють різні аспекти художнього визначення – перш за все характер номінації (пряма і переносна з урахуванням характеру перенесення – метонімічне або метафоричне), семантика (лексичне значення), структура, стилістичне забарвлення, структурний і кількісний показник (число епітетів в рамках однієї епіфрази).

У нашій роботі епітет розглядається в тісному зв'язку з визначальним словом (точніше кажучи – розглядаються обидва компонента епітетного

поєднання), в зв'язку з цим вводиться і використовується поняття епіфрази. Під епіфразою розуміється семантична і структурна єдність означуваного слова і епітета.

В другому розділі безпосереднім об'єктом дослідження в роботі є ядерна частина комплексу епіфраз, які складають ілюстративний матеріал. Для трагедії характерно використання простих епіфраз, але також експресивне вживання різних типів складних епітетів, часто okazionalnih, що складаються з декількох основ з'єднаних дефісом (*honest-hearted, ear-kissing*), а також використання ланцюжків визначень при одному означуваному слові. Деякі такі ланцюжки складають ціле речення (*A base, proud, shallow, beggarly, three-suited, hundred-pound, filthy, worsted-stocking knave; a lily-livered, action-taking knave...*). Розгорнутий епітетний комплекс в його різновидах (ланцюжковий, парний) стає засобом деталізації ознаки, виразником інтенсивності.

Проаналізувавши семантичні групи слів-епітетів, було виявлено такі типи: епітети що характеризують особу (37 семантичних груп), динамічні епітети (19 семантичних груп), оцінні епітети (36 семантичних груп).

Порівняння в ілюстративному матеріалі в основному мають метафоричний характер, тобто компоненти з'єднані не за допомогою компаративної зв'язки (єднальних сполучників). Подібні епітети несуть в собі додатковий сенс, незвичайні конотативні відтінки, що дозволяють автору домагатися максимальної виразності в процесі створення цілої низки образів. Зазвичай велика кількість метафоричних переносів в художньому тексті пов'язано з тим, що поет намагається відштовхнутися від буденного погляду на світ, уявити щось в незвичайному для широкої публіки світлі.

В третьому розділі було з'ясовано, що для збереження прагматичного потенціалу епітетів М. Рильський використовував відповідно до класифікації запропонованою С.Є. Максимовим як лексико-семантичні, так і граматичні трансформації. Серед лексико-семантичних виділено модуляцію, конкретизація, генералізація. Що стосується граматичних трансформацій, то

було знайдено додавання, вилучення, граматичну заміну й транспозицію. Загалом ці трансформації займають 51% від загальної кількості перекладацьких операцій. Також можна виокремити і стилістичні трансформації, до яких відносять логізація, експресивація, модернізація, архаїзація. Однак слід зазначити, що існують ситуації, у яких перекладач вирішив не вдаватися до лексичних, граматичних чи стилістичних трансформацій, хоча, можливо, вони були б виправданими для читача.

Перспективною подальшого дослідження може бути розширення або конкретизація кваліфікації епітетів в художньому дискурсі. Робота може бути корисною для вивчення можливих шляхів збереження прагматичного потенціалу епітетів та уникнення такої перекладацької трансформації як опущення, щоб переклад не страждав від стилістичної знебарвлюванню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апресян, В.Ю., Апресян, Ю.Д. Метафора в семантическом представлении эмоций. *Вопросы языкознания*. 1993. № 3. С. 27–35.
2. Арутюнова Н. Д. Язык и мир. 2-е изд., испр. Москва: Языки русской культуры, 1999 С. 346-369
3. Арнольд, И.В. Стилистика. Современный английский язык. Москва: Флинта; Наука, 2002. 384 с.
4. Бабенко, Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник; Практикум. Москва: Флинта; Наука, 2006. 496 с.
5. Бергер П.Л. Многоликая глобализация: Культурное разнообразие в современном мире. Москва: Аспект Пресс, 2004. 379 с.
6. Бехта І.А. Оповідний дискурс в англomовній художній прозі: типологія та динаміка мовленнєвих форм. Дис. Київ, 2010. Автореферат. 36 с.
7. Бондаренко Е.В. Матричное моделирование. Дуальность времени в англоязычной картине мира. Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2014. 304с.
8. Виноградов В.В. О теории художественной речи. Москва: Высш. шк., 1971. 239 с.
9. Воркачѳв, С.Г. Дискурсная вариативность лингвоконцепта: Любовь – милость. *Серия литературы и языка*. 2005. № 4. С. 46-55.
10. Гуревич В. В. Стилистика английского языка : учебное пособие. Москва : Флинта, 2017. 68 с.
11. Гак, В.Г. Отношение носителей языка к своему языку как проявление национально-культурной специфики языкового поведения. Москва, Изд-во ун-та дружбы народов, 1991.
12. Глебова, Т.С. Эпитет в прозе К. Симонова. *Русская речь*. 1977. № 1. С. 19-25.
13. Глушкова, В.Г. Лингвостилистические особенности эпитетов в художественной прозе С.Н.Есина. Дисс. Белгород, 2000. Автореферат. 23 с.
14. Гуо Х. Особенности дискурса художественного произведения. *Молодой ученый*. 2017. № 20(154). С. 483–486.

15. Касевич, В.Б. Общее языкознание и теория грамматики. Материалы чтений, посвященных 90-летию со дня рождения С.Д.Кацнельсона. О когнитивной лингвистике. Санкт-Петербург: Наука, 1998. С. 14-21.
16. Кияк, Т. Р., Науменко, А. М., Огуй, О. Д. Теорія і практика перекладу (німецька мова). Вінниця: Нова Книга 2006. 592с.
17. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 1 (1). С. 228–235.
18. Колегаєва І.М. Зображення персонажного дискурсу як жанрово детермінований вплив комунікативної вторинності в художньому тексті. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2010. № 896. С. 102–107.
19. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода. М.: Черо, 2000.136 с.
20. Куксина, А.Е. Структурно-семантические типы сложных эпитетов в языковой картине мира писателя (на материале художественной прозы Ю.Нагибина). Дисс. М., 2000. Автореферат. 22 с.
21. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва: Изд-во ЭТС, 2010. 424 с.
22. Кусько К.Я. Когнітивно-дискурсивний потенціал інформативного трансферу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2004. № 635. С. 91–94.
23. Лакофф, Дж. Метафоры, которыми мы живём. Москва: Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
24. Лотман, Ю.М. Избранные статьи. *Статьи по семиотике и топологии культуры*. Таллин: Александра. 1992. 478 с.
25. Лободанов, А.П. К исторической теории эпитета (античность и средневековье). *Известия АН СССР. Серия литературы и языка*. 1984. № 3. С. 215-227.

26. Логвиненко О.М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект. *Український інформаційний простір*. Київ, 2014. Ч. 2. С. 117–122.
27. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія і практика перекладацького аналізу тексту: навч. посібник. — [Видання 3-є, виправлене та доповнене]. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2016. 176 с.
28. Мешалкина, Е. Н. Стратегии исторической стилизации в художественном переводе (на материале англоязычной художественной литературы XVIII–XX вв.). Дис. Москва, 2008. 206 с.
29. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. Москва: Воениздат, 1980. 238 с.
30. Миронова, Н.Н. Дискурс-анализ оценочной семантики. Москва: Тезаурус, 1997. 158 с.
31. Москвин, В.П. Эпитет в художественной речи. *Русская речь*. 2001. №4. С. 28-34.
32. Некрасова, Е.А. Метафора и ее окружение в контексте художественной речи. *Слово в русской советской поэзии*. Москва: Наука, 1978. С. 76–110.
33. Ніконова В.Г. Трагедійна картина світу в поезиці Шекспіра. Монографія. Дніпропетровськ: ДУЕП, 2007. 364 с.
34. Огнева Е.А. Художественный перевод: проблемы передачи компонентов переводческого кода. М.: Эдитус, 2012. 234 с.
35. Олизько Н.С. Художественный дискурс как полилог автора, читателя и текста. *Вестник ЧелГУ*. 2011. № 33(248). С. 164–166.
36. Павшук, А.В. Языковая природа и функции эпитета в художественном тексте (на материале романа Асорина «Воля»). Дис. Москва, 2007. Автореферат. 21 с.
37. Пиввуева Ю.В. Пособие по теории перевода. Москва: Филоматис, 2004. 304 с.

38. Померанец, И.Б. Развитие эпитета как отражение изменений картины мира. Дисс. Санкт-Петербург, 2004. 175 с.
39. Приходько А.Н. Синтаксис естественного языка в фокусе когнитивно-дискурсивной парадигмы. *Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна*. 2003. № 609. С. 84–89.
40. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Москва: Международные отношения, 1974. 216 с.
41. Сдобников, В. В., Петрова, О. В. Теория перевода. Москва, АСТ: ВостокЗапад, 2008. 448 с.
42. Сдобников В.В. Теория перевода. Москва: ВостокЗапад, 2007. 448 с.
43. Седов К.Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции. Москва: Лабиринт, 2004. 320 с.
44. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. Київ: ЦУА Фитосоціоцентр, 2002. 336 с.
45. Складарская, Г.Н. Языковая и художественная метафора: единство и противоположность / Г.Н. Складарская // Вопросы теории и истории языка. Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1993. С. 221-227.
46. Топоров, В.Н. К истории эпитета «пышный» в поэзии XVIII века. *Лотмановский сборник*. Москва: Языки русской культуры, 2005. С. 233-254.
47. Тырыгина, В.А. Эпитет и жанр. Москва: Прометей, 2000. 228 с.
48. Успенский, Б.А. Поэтика композиции. Структура художественного текста и композиционной формы. Москва: Искусство, 1970. 225 с.
49. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Москва: ФИЛОЛОГИЯ ТРИ, 2002. 416 с.
50. Фролова І.Є. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англomовному дискурсі: Дис. Харків, 2015. Автореферат. 36 с.

51. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу. Сучасні наукові дослідження – 2006: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 20–28 лютого 2006 р. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. С. 25.
52. Чернявская, В.Е. Интертекстуальность как текстообразующая категория вторичного текста в научной коммуникации. Ульяновск: Изд-во СВНЦ, 1996. 108 с.
53. Швейцер А. Д. Эквивалентность и адекватность. Коммуникативный инвариант перевода в текстах различных жанров. МГИИЯ, 1989. № 343. С. 52-58.
54. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу. *Перекладацькі інновації: матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*, м. Суми, 12–13 березня 2015 р. / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. – Суми: СумДУ, 2015. С. 141–143.
55. Anderman G. M., Rogers, M. Translation Today: Trends and Perspectives. Toronto: Multilingual Matters, 2003. 248pp.
56. Bassnett, S. Translation Studies, 3-rd ed. London: Taylor and Francis Group, 2005. 176pp.
57. Baker M., Saldanha G. (Eds.) Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London and New York: Routledge, 2008. 689 pp.
58. Catford, J. C. A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics. London: Oxford University Press, 1965. 103pp.
59. Chesterman A. Interpreting the Meaning of Translation. A special supplement to *SKY Journal of Linguistics*, 2006, vol. 19. P. 3–11.
60. Clyne, M. Cultural differences in the organization of academic texts. English and German. *Journal of pragmatics*. 1987. №2. P. 18–22.
61. Dijk T.A. van. Cognitive Processing in Literature Discourse. *Poetics Today*. 1979. Vol. 1, № 1-2. P. 143–159.
62. Downes, W. Language and society. London, 1998. 503 pp.
63. Galperin, I.R. Stylistics. Moscow: Higher school 1977. 332 pp.

64. Harris, Z.S. *Methods in Structural Linguistics*. London, 2003. 321pp.
65. Holmes, J. *The Nature of Translation: Essays on the Theory and Practice of Literary Translation*. Bratislava: Publishing House of the Slovak Academy of Sciences, 1970. 232 pp.
66. Hymes, D. *On Communicative Competence*. New York: Harmondsworth: Penguin, 1972. P. 269-293.
67. Kramsch C. *Language acquisition and language socialization. Ecological perspectives*. L.: Continuum, 2002. P. 140–164.
68. Kristeva, J. *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art Text*. N. Y.: Columbia UP, 1980. 305 pp.
69. Mulholland J. *Thou and you in Shakespeare: A Study in the Second Person Pronoun*. Amsterdam, Philadelphia, Benjamins, 1987. P. 153-161.
70. Munday J. *Introducing translation studies: theories and applications// Jeremy Munday*. London and NewYork: Routledge, 2008. 240 pp.
71. Pomorska, K. *Russian formalist theory and its poetic ambiance*. Mount: The Hague, 1968. 106p.
72. Reinhart, T., Kamp, H. *Topics and the conceptual interface. Context Dependence in the Analysis of Linguistic Meaning*. Amsterdam: Elsevier Press, 2004. P. 275–305.
73. Riffaterre M. *Fictional Truth*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1990. P. 280-281.
74. Schiffrin, D. *Approaches to Discourse*. Cambridge, MA: Blackwell Publisher Inc., 1995. 470 pp.
75. Stubbs, M. *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Oxford: Blackwell, 1983. 272 pp.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

76.Бабенко, Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник; Практикум / Л.Г.Бабенко, Ю.В.Казарин. – Москва: Флинта: Наука, 2006. – 496 с.

77.Стилистический энциклопедический словарь русского языка. URL: <https://stylistics.academic.ru/92>

76.Краткая литературная энциклопедия: в 9 т. Т.8. / гл. ред. А.А.Сурков. Москва: Советская энциклопедия, 1962–1971. 1039 с.

77.Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Vol. I. Oxford University Press, 1982.

78.Longman Dictionary of Contemporary English. – London: Pinguin, 2001.

79.Macmillan English Dictionary. – Macmillan Publishers Ltd., 2003.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. (KL) – William Shakespeare, "King Lear", 1606 URL: <http://shakespeare.mit.edu/lear/full.html>

2. (КЛ) – «Король Лір» В.Шекспір. Твори в шести томах: Том 5. К.: Дніпро, 1986. 696 с. - С.: 235-343. URL: https://www.ae-lib.org.ua/texts/shakespeare_king_lear_ua.htm

**ДОДАТОК СПИСОК РЕЧЕНЬ З ЕПІТЕТАМИ З ТРАГЕДІЇ
ШЕКСПІРА «КОРОЛЬ ЛІР» ТА ЇХНІЙ ПЕРЕКЛАД**

№	Оригінальні речення	Український переклад
1	<i>My lord of Kent: remember him hereafter as my honourable friend. (KL, URL)</i>	<i>Це мілорд Кент; запам'ятай його як достойного мого друга. (КЛ, URL)</i>
2	<i>Meantime we shall express our darker purpose. (KL, URL)</i>	<i>А тим часом наш Ми задум оголосимо таємний. (КЛ, URL)</i>
3	<i>And you, our no less loving son of Albany... (KL, URL)</i>	<i>Ти, Олбені, наш сину <u>дорогий</u>... (КЛ, URL)</i>
4	<i>With plenteous rivers and wide-skirted meads (KL, URL)</i>	<i>Зелені луки та розкішні води, (КЛ, URL)</i>
5	<i>With shadowy forests and with champains rich'd (KL, URL)</i>	<i>Тут пишні ниви, тіняві гаї, (КЛ, URL)</i>
6	<i>So young, and so untender? (KL, URL)</i>	<i>Молода така - І вже така скупа й черства душею! (КЛ, URL)</i>
7	<i>Nor are those empty-hearted whose low sound Reverbs no hollowness. (KL, URL)</i>	<i>І не жорстока та, чії слова Хоч тихі, та від повного йдуть серця. (КЛ, URL)</i>
8	<i>To speak and purpose not; since what I well intend, I'll do't before I speak,--that you make known It is no vicious blot, murder, or foulness, No unchaste action, or dishonour'd step, That hath deprived me of your grace and favour; (KL, URL)</i>	<i>Прошу вас: ознайміть, ясний королю, Що не ганебний вчинок, не убивство, Не чорний гріх, не зламана чеснота На мене скликали неласку вашу. (КЛ, URL)</i>
9	<i>Gods, gods! 'tis strange that from their cold'st neglect My love should kindle to inflamed respect. (KL, URL)</i>	<i>Так знайте: дівчина, для всіх немила, Мою любов ще більше запалила. (КЛ, URL)</i>
10	<i>Use well our father: To your professed bosoms I commit him (KL, URL)</i>	<i>Любіть же батька. Віддаю його Серцям таким багатослівним вашим. (КЛ, URL)</i>
11	<i><...> then must we look to receive from his age, not alone the imperfections of long-engrafted condition, but therewithal the unruly waywardness that infirm and choleric years bring with them. (KL, URL)</i>	<i>Тому ми можемо чекати від нього, постарілого, не тільки вад, властивих його літам, але й дикого свавільства, що породжується, коли людина стає недужа й примхлива. (КЛ, URL)</i>

12	<i>Why brand they us With base? with baseness? bastardy? base, base? Who, in the lusty stealth of nature, take More composition and fierce quality Than doth, within a <u>dull, stale, tired bed</u>, (KL, URL)</i>	<i>За що вони кленуть нас і таврують? За що вони нас підлими зовуть? Я підлий? Чим? Кому життя дала Злодійка пломенистая - природа, Той більше має здатності і сил, Ніж сотня йолопів, яких зачато На пом'ятій, нудній, брудкій постелі (КЛ, URL)</i>
13	<i><u>Abhorred villain!</u> (KL, URL)</i>	<i>Мерзенний виродок! (КЛ, URL)</i>
14	<i><u>unnatural, detested, brutish villain!</u> (KL, URL)</i>	<i>Проклята, бездушна скотина! (КЛ, URL)</i>
15	<i>This is the <u>excellent foppery</u> of the world (KL, URL)</i>	<i>Дивовижний нерозум людський! (КЛ, URL)</i>
16	<i>A <u>credulous father</u>, and a brother noble—Whose nature is so far from doing harmsThat he suspects none, on whose <u>foolish honesty</u>My practices ride easy. (KL, URL)</i>	<i>Довірливий мій батько; благородний І щирий брат,— він намірів ворожих Не розпізнає. (КЛ, URL)</i>
17	<i>Know, my name is lost; By treason's tooth <u>bare-gnawn</u> and <u>canker-bit</u>: Yet am I noble as the adversary I come to cope. (KL, URL)</i>	<i>Знайте, люди: Ім'я моє загублене — його Сточила зрада гострими зубами; Проте стою не нижче родом я За супротивця. (КЛ, URL)</i>
18	<i>Put on what <u>wearry negligence</u> you please, You and your fellows; (KL, URL)</i>	<i>І ти, і челядь будьте неухважні До нього. (КЛ, URL)</i>
19	<i>And let his knights have <u>colder</u> looks among you; (KL, URL)</i>	<i>Рицарям його Байдужість виявляйте. (КЛ, URL)</i>
20	<i>A very <u>honest-hearted</u> fellow, and as poor as the king. (KL, URL)</i>	<i>Чесний чолові'яга, так само бідний, як король. (КЛ, URL)</i>
21	<i>I have perceived a most <u>faint</u> neglect of late; (KL, URL)</i>	<i>Віднедавна бачу я неухважність до мене, (КЛ, URL)</i>
22	<i>...which I have rather blamed as mine own <u>jealous curiosity</u> than as a very pretence and purpose of unkindness: (KL, URL)</i>	<i>...але складав те на свою підозріливість і не примічав тут нарочитої неввічливості. (КЛ, URL)</i>
23	<i>That this our court, infected with their manners, Shows like a <u>riotous</u> inn: epicurism and lust Make it more like a tavern or a brothel Than a <u>graced palace</u>. (KL, URL)</i>	<i><...> що здається наш палац Таверною чи домом соромоти. (КЛ, URL)</i>
24	<i>A <u>pestilent gall</u> to me! (KL, URL)</i>	<i>Гіркий мені цей докір! (КЛ, URL)</i>

25	<i>A <u>bitter</u> fool!</i> (KL, URL)	<i>Злий дурень!</i> (КЛ, URL)
26	<i>Not only, sir, this your <u>all-licensed</u> fool, But other of your <u>insolent</u> retinue Do hourly carp and quarrel;</i> (KL, URL)	<i>Не тільки цей розбещений ваш блазень, А весь ваш почет, дикий та свавільний...</i> (КЛ, URL)
27	<i>Here do you keep a hundred knights and squires; Men so <u>disorder'd</u>, so <u>deboosh'd</u> and bold, <...></i> (KL, URL)	<i>то рицарів, котрих собі взяли ви, Так зледащили, у таку вдаються Розпусту, що здається наш палац Таверною чи домом соромоти.</i> (КЛ, URL)
28	<i>Ingratitude, thou <u>marble-hearted</u> fiend, More hideous when thou show'st thee in a child Than the sea-monster!</i> (KL, URL)	<i>Невдячність, демон із камінним серцем, Страшніша над усі людські потвори, Коли зросла на лоні у дочки!</i> (КЛ, URL)
29	<i>If she must teem, Create her child of spleen; that it may live, And be a thwart <u>disnatured</u> torment to her!</i> (KL, URL)	<i>А як вирок твій Велить їй матір'ю колись назватись,- Нехай народить хирляву потвору Собі на муки!</i> (КЛ, URL)
30	<i>Old <u>fond</u> eyes, Beweep this cause again, I'll pluck ye out, And cast you, with the waters that you lose, To temper clay.</i> (KL, URL)	<i>Не смійте плакати, нерозумні очі, Бо вирву вас і кину я на землю З водою, що лете ви, щоб м'якшити Черству цю глину.</i> (КЛ, URL)
31	<i>No, no, my lord, This <u>milky</u> gentleness and course of yours Though I condemn not...</i> (KL, URL)	<i>Ні, мій пане, Ні, герцогу, ця лагідність і кволість, Що їх ви появили, не ганебні...</i> (КЛ, URL)
32	<i><u>Monster</u> ingratitude!</i> (KL, URL)	<i>Я тобі відплачу, почваро невдячна!</i> (КЛ, URL)
33	<i>I mean the whispered ones, for they are yet but <u>ear-kissing</u> arguments?</i> (KL, URL)	<i>Я кажу про ті новини, що про них тим часом говорять пошепки.</i> (КЛ, URL)
34	<i>Here stood he in the dark, his sharp sword out, Mumbling of <u>wicked</u> charms, conjuring the moon To stand auspicious mistress,--</i> (KL, URL)	<i>Він Стояв у темряві, меча із піхов Добувши, й шепотів страшні клятьби, У місяця благаючи підмоги.</i> (КЛ, URL)
35	<i>By his authority I will proclaim it, That he which finds him shall deserve our thanks, Bringing the <u>murderous</u> coward to the stake;</i> (KL, URL)	<i>Ім'ям його я всім оповіщаю, Що матиме подяку той велику, Хто лиходія приведе страшного На кару до ганебного стовпа.</i> (КЛ, URL)

36	<i>Strong and fasten'd villain Would he deny his letter? (KL, URL)</i>	<i>уша невірна, лиходій запеклий! Свого листа він хоче відректися? (КЛІ, URL)</i>
37	<i>an eater of broken meats; (KL, URL)</i>	<i>Блюдолиз (КЛІ, URL)</i>
38	<i>one that wouldst be a bawd, in way of good service, and art nothing but the composition of a knave, beggar, coward, pandar, and the son and heir of a mongrel bitch: one whom I will beat into clamorous whining, if thou deniest the least syllable of thy addition. (KL, URL)</i>	<i>ти - нещасний торбешник, тобі б бути звідником, ти таки справді суміш із шахрая, торботряса, боягуза, звідника та сучого сина, і я відлупцюю тебе так, аж скавчатимеш, коли насмілишся відкинути хоч один склад із цих титулів. (КЛІ, URL)</i>
39	<i>A base, proud, shallow, beggarly, three-suited, hundred-pound, filthy, worsted-stocking knave; a lily- livered, action-taking knave,</i>	<i>ти - підлий, нахабний, безмозкий голодранець, ти - етерво собаче, на <...> (КЛІ, URL)</i>
40	<i>a whoreson, glass-gazing, super- serviceable finical rogue; one-trunk-inheriting slave; (KL, URL)</i>	<i>нікчемний, розпусний, злодійкуватий страхополох і підшивайло (КЛІ, URL)</i>
41	<i>Why, what a monstrous fellow art thou, thus to rail on one that is neither known of thee nor knows thee! (KL, URL)</i>	<i>Та що ти за гидка проява, що гавкаєш так на людину, зовсім тобі не знайому? (КЛІ, URL)</i>
42	<i>What a brazen-faced varlet art thou, to deny thou knowest me! (KL, URL)</i>	<i>А ти що за безсоромний мерзотник, коли кажеш, буцім не знаєш мене? (КЛІ, URL)</i>
43	<i>This ancient ruffian, sir, whose life I have spared at suit of his gray beard,-- (KL, URL)</i>	<i>Оцей старий заводіяка, кому я подарував життя заради його сивої бороди... (КЛІ, URL)</i>
44	<i>My lord, if you will give me leave, I will tread this unbolted villain into mortar, and daub the wall of a jakes with him. (KL, URL)</i>	<i>Коли дозволите, мілорде, я зітру на порошок цього поганця, замішу й роз- мажу. (КЛІ, URL)</i>
45	<i>Such smiling rogues as these, Like rats, oft bite the holy cords a-twain Which are too intrinse t' unloose (KL, URL)</i>	<i>Я знаю добре: прихвосні такі, З усмішками медовими, уміють Перегризати, як щури шкідливі, Святі зв'язки, що тяжко розв'язати. (КЛІ, URL)</i>

45	<i>Despite thy victor sword and fire-new fortune, Thy valour and thy heart, thou art a traitor; False to thy gods, thy brother, and thy father; (KL, URL)</i>	<i>Повинен я,— так честь мені велить,- Тебе, хоч ти дійшов і слави, й сили, Назвати зрадником перед богами, (КЛ, URL)</i>
46	<i>You <u>stubborn ancient knave</u>, you reverend braggart, We'll teach you--</i>	<i>Ось ми тебе, пройдисвіте упертий, Нахабо знавіснілий, навчимо! (КЛ, URL)</i>
47	<i>abominable villain! (KL, URL)</i>	<i>Мерзенний недолюдок! (КЛ, URL)</i>
48	<i>The country gives me proof and precedent Of Bedlam beggars, who, with roaring voices, Strike in their numb'd and mortified bare arms Pins, wooden pricks, nails, sprigs of rosemary; And with this horrible object, from low farms, <u>Poor pelting</u> villages, sheep-cotes, and mills, Sometime with lunatic bans, sometime with prayers, Enforce their charity. (KL, URL)</i>	<i>Покара та ганебна, що йому Ви приділили, падає звичайно На ланців найпоганиших, на злодіїв (КЛ, URL)</i>
49	<i>My dear lord, You know the <u>fiery</u> quality of the duke; How unremoveable and fix'd he is In his own course. (KL, URL)</i>	<i>Ти ж знаєте, королю, Який на вдачу герцог запальний Та впертий. (КЛ, URL)</i>
50	<i>And am fall'n out with my more headier will, To take the <u>indisposed and sickly fit</u> For the sound man. (KL, URL)</i>	<i>Я, може, помилився, Пойнятий гнівом, як слабого мав За дужого. (КЛ, URL)</i>
51	<i>O Regan, she hath tied <u>Sharp-tooth'd unkindness</u>, like a vulture, here: (KL, URL)</i>	<i>Вона, Регано, яструб, Вона злобу мені сюди вселила! (КЛ, URL)</i>
52	<i>All the stored vengeance of heaven fall On her <u>ingrateful top</u>! (KL, URL)</i>	<i>Нехай поб'є її небесна кара! (КЛ, URL)</i>
53	<i>You nimble lightnings, dart your <u>blinding flames</u> Into her <u>scornful eyes</u>! (KL, URL)</i>	<i>Ви, бистрі блискавки, вогнем сліпучим Зухвали очі засліпіте їй! (КЛ, URL)</i>
54	<i>Infect her beauty, You <u>fen-suck'd</u> fogs, drawn by the powerful sun, To fall and blast her pride! (KL, URL)</i>	<i>Ви, сонцем розколихані тумани, Спадіть на неї, і затруйте вроду, І гордощі неситі оскверніть! (КЛ, URL)</i>
55	<i>This is a slave, whose <u>easy-borrow'd pride</u> Dwells in the fickle grace of her he follows. (KL, URL)</i>	<i>Підлий раб, чия дешева гордість Заснована на милості примхливій Його велительки! (КЛ, URL)</i>

56	<p><i>Why, the hot-blooded France, that dowerless took</i> <i>Our youngest born, I could as well be brought To knee his throne, and, squire-like; pension beg To keep base life afoot. (KL, URL)</i></p>	<p><i>Та краще б я навколішки упав</i> <i>Перед палким Французьким королем, Що взяв дочку без посагу від мене, Упав би, як звичайний зброєносець,</i> <i>Щоб він прийняв на хліб мене ласкавий! (КЛ, URL)</i></p>
57	<p><i>Let shame come when it will, I do not call it:</i> <i>I do not bid the thunder-bearer shoot,</i> <i>Nor tell tales of thee to high-judging Jove: (KL, URL)</i></p>	<p><i>Хай невітський сором</i> <i>До тебе прийде сам,- його твій батько Не кличе, і в І Зевеса-гроювержця</i> <i>На тебе грому карного не просить, І вічному не скаржиться судді</i> <i>(КЛ, URL)</i></p>
58	<p><i>Those wicked creatures yet do look well-favour'd,</i> <i>When others are more wicked: (KL, URL)</i></p>	<p><i>Лиха тварюка кращою здається,</i> <i>Коли рівнять з лихішою; (КЛ, URL)</i></p>
59	<p><i>No, you unnatural hags,</i> <i>I will have such revenges on you both, That all the world shall--I will do such things,--</i> <i>What they are, yet I know not: but they shall be The terrors of the earth. (KL, URL)</i></p>	<p><i>Відьми! Відьми! Я так на вас помицусь,</i> <i>Що цілий світ... Так, світ я потрясу</i> <i>Нечуваним, невиданим ще жахом! (КЛ, URL)</i></p>
60	<p><i>Alack, the night comes on, and the bleak winds Do sorely ruffle; (KL, URL)</i></p>	<p><i>Ох! Ніч надходить, вітер крижаний Лютішає... (КЛ, URL)</i></p>
61	<p><i>O, sir, to wilful men,</i> <i>The injuries that they themselves procure Must be their schoolmasters. (KL, URL)</i></p>	<p><i>О сер! Упертим людям придається</i> <i>Тяжка наука. (КЛ, URL)</i></p>
62	<p><i>Who's there, besides foul weather? (KL, URL)</i></p>	<p><i>Гей, хто це тут, oprіч негоди злої? (КЛ, URL)</i></p>
63	<p><i>Contending with the fretful element:</i> <i>Bids the winds blow the earth into the sea, Or swell the curled water 'bove the main, That things might change or cease; (KL, URL)</i></p>	<p><i>Супроти бурі</i> <i>Він бореться і вітер молить хижий,</i> <i>Щоб той здмухнув у море суходіл</i> <i>Чи хвилями поїняв страшними землю. (КЛ, URL)</i></p>
64	<p><i>tears his white hair,</i> <i>Which the impetuous blasts, with</i></p>	<p><i>Волосся сиве він в одчаї рве,</i> <i>А буревію пориви шалені</i></p>

	<i>eyeless rage, Catch in their fury, and make nothing of; (KL, URL)</i>	<i>Підхоплюють волосся й розвівають. (КЛ, URL)</i>
65	<i>You sulphurous and thought-executing fires, <...> (KL, URL)</i>	<i>Ви, вогняні сірчані блискавиці, <...> (КЛ, URL)</i>
66	<i>And thou, all-shaking thunder, Smite flat the thick rotundity o' the world! (KL, URL)</i>	<i>Разючий громе, землю розчави... (КЛ, URL)</i>
67	<i>here I stand, your slave, A poor, infirm, weak, and despised old man: (KL, URL)</i>	<i>Я - раб ваш, бідний, кволий, недолугий, Безсилий дід! (КЛ, URL)</i>
68	<i>the wrathful skies Gallow the very wanderers of the dark, And make them keep their caves (KL, URL)</i>	<i>У темряві бичує небо гнівне Зблуканих і в житла заганяє. (КЛ, URL)</i>
69	<i>since I was man, Such sheets of fire, such bursts of horrid thunder, Such groans of roaring wind and rain, I never Remember to have heard: (KL, URL)</i>	<i>Відколи я живу, таких потоків Огню, таких страшних ударів грому, Виття такого вітру та дощу Не пригадаю. (КЛ, URL)</i>
70	<i>That keep this dreadful pother o'er our heads, Find out their enemies now. (KL, URL)</i>	<i>Нехай боги, що грім у їх руці, Його на супостатів нині вержуть! (КЛ, URL)</i>
71	<i>Thou perjured, and thou simular man of virtue That art incestuous: caitiff, to pieces shake, That under covert and convenient seeming Hast practised on man's life (KL, URL)</i>	<i>Кривоприсяжнику і лицеміре, Прелюбодію, нелюде лукавий, Що вбивство потаємно замишляв,- Дрижіть і полотнійте! (КЛ, URL)</i>
72	<i>Vaunt-couriers to oak-cleaving thunderbolts, Singe my white head! (KL, URL)</i>	<i>Провісниці ударів, що ламають Дуби в лісах, огнем своїм палить Старечу, сиву голову мою! (КЛ, URL)</i>
73	<i>In such a night as this! O Regan, Goneril! Your old kind father, whose frank heart gave all,-- (KL, URL)</i>	<i>Доброго отця, Що все віддав вам щирою рукою, Під ніч таку! (КЛ, URL)</i>
74	<i>You houseless poverty,-- Nay, get thee in. (KL, URL)</i>	<i>Йди вперед, бездомний бідачисько! (КЛ, URL)</i>
75	<i>That bide the pelting of this pitiless storm, How shall your houseless heads and <....> (KL, URL)</i>	<i>Як на вас падуть Страшні удари бурі оцієї - Чи ж можуть ваші голови невкриті, <...> (КЛ, URL)</i>

76	<i>Poor naked wretches, whereso'er you are, That bide the pelting of this pitiless storm, How shall your houseless heads and unfed sides, Your loop'd and window'd raggedness, defend you From seasons such as these? (KL, URL)</i>	<i>Як на вас падуть Страшні удари бурі оцієї - Чи ж можуть ваші голови некриті, Худі тіла в подертому вбранні З негодюю жахливою боротись? (КЛ, URL)</i>
77	<i>This speech of yours hath moved me, And shall perchance do good: but speak you on; You look as you had something more to say. (KL, URL)</i>	<i>Твої Слова мене зворушили, і, може, З них вийде ще добро. Та говори, Ще маєш ти сказати щось. (КЛ, URL)</i>
78	<i>unaccommodated man is no more but such a poor bare, forked animal as thou art. (KL, URL)</i>	<i>Неприкрашена людина це ж і є така от злиденна, гола двонога істота (КЛ, URL)</i>
79	<i>Stay yet; hear reason. Edmund, I arrest thee On capital treason; and, in thine attaint, This gilded serpent (KL, URL)</i>	<i>Стривай! Тебе, Едмунде, Як зрадника державного беру Під варту я, а разом — і гадюку Цю позолочену. (КЛ, URL)</i>
80	<i>Ingrateful fox! 'tis he. (KL, URL)</i>	<i>Ви, проклятий лисі (КЛ, URL)</i>
81	<i>O filthy traitor! (KL, URL)</i>	<i>А, мерзото віроломна! (КЛ, URL)</i>
82	<i>Unmerciful lady as you are, I'm none (KL, URL)</i>	<i>Жорстока леді, я не віроломець. (КЛ, URL)</i>
83	<i>Naughty lady, These hairs, which thou dost ravish from my chin, Will quicken, and accuse thee: (KL, URL)</i>	<i>Волосся це, що рвеш ти, лиходійко,- Воно живе, воно - твій звинувач! (КЛ, URL)</i>
84	<i>To whose hands have you sent the lunatic king? Speak. (KL, URL)</i>	<i>Чийм рукам ти звірив короля Безумного? Кажу? (КЛ, URL)</i>
85	<i>Because I would not see thy cruel nails Pluck out his poor old eyes; nor thy fierce sister In his anointed flesh stick boarish fangs. (KL, URL)</i>	<i>Бачить я не хотів, Як пазурами будеш виривати Його примерклі очі ти, жорстока, І як твоя сестра немилосердна Йому ввін'ється в царственес тіло Своїми іклами, мов дикий венр. (КЛ, URL)</i>
86	<i>The sea, with such a storm as his bare head In hell-black night endured, would have buoy'd up, And quench'd the stelled fires: Yet, poor old heart, he holp the heavens to rain. (KL, URL)</i>	<i>Коли під бурю в темряві пекельній Блукав він серед степу, непокритий,- Скажене море хвилию грізною Зірки гасило, а недужий страдник</i>

		До сліз небесних додавав свої. (КЛ, URL)
87	<i>Out, vile jelly!</i> (KL, URL)	Геть, драглі огидні! (КЛ, URL)
88	<i>Out, treacherous villain!</i> (KL, URL)	Геть, зраднику! (КЛ, URL)
89	<i>his roguish madness Allows itself to any thing.</i> (KL, URL)	Хто зна, куди він зайде, бідолашний! (КЛ, URL)
90	<i>Welcome, then, Thou unsubstantial air that I embrace!</i> (KL, URL)	Привіт тобі, безплотний І вільний вітре! (КЛ, URL)
91	<i>There is a cliff, whose high and bending head Looks fearfully in the confined deep:</i> (KL, URL)	ам бескет Високий є, що загляда лякливо В морську безодню. (КЛ, URL)
92	<i>Welcome, my lord: I marvel our mild husband Not met us on the way.</i> (KL, URL)	Прошу вас до господи. Дивне диво, Що муж мій тихий вам не йде назустріч. (КЛ, URL)
93	<i>It is the cowish terror of his spirit, That dares not undertake: he'll not feel wrongs Which tie him to an answer.</i> (KL, URL)	Запав він у ганебне боягузтво Та в нерішучість, бачити не хоче Образ, які про помсту нам воляють. (КЛ, URL)
94	<i>Milk-liver'd man!</i> (KL, URL)	Боягузе! (КЛ, URL)
95	<i>France spreads his banners in our noiseless land; With plumed helm thy slayer begins threats;</i> (KL, URL)	Прапори французів Над нашим краєм, тихим та веселим, Убивця йде в пернатому шоломі,-- (КЛ, URL)
96	<i>O vain fool!</i> (KL, URL)	Мели, Порожня голово! (КЛ, URL)
97	<i>Well, sir, the poor distressed Lear's i' the town;</i> (KL, URL)	Нещасний Лір живе у цьому місті. (КЛ, URL)
98	<i>gave her dear rights To his dog- hearted daughters, these things sting His mind so venomously, that burning shame... (KL, URL)</i>	Права її віддав недобрим дочкам, Які серця собачі в грудях мають. (КЛ, URL)
99	<i>What can man's wisdom In the restoring his bereaved sense?</i> (KL, URL)	Скажи: під силу мудрості людській Йому зцілити розум скалічений? (КЛ, URL)
100	<i>unfed sides, Your loop'd and window'd raggedness, defend you From seasons such as these?</i> (KL, URL)	<....> Худі тіла в подертому вбранні З негодою жахливою боротись? (КЛ, URL)

SUMMARY

The master degree thesis studies functions of epithets in literary discourse and ways to reproduce their pragmatic effect in Ukrainian translation of Shakespeare's tragedy *King Lear*. It consists of 3 chapters, 5 tables, bibliography and an annex that includes illustrative material. In theoretical part of the paper the classification of epithets is singled out, the existing translation transformations are described. Two other chapters are focused on practical tasks, that is, to analyze actual material.

Aim of the study is to identify the specifics of the functioning of the epithet in the literary text, namely in Shakespeare's tragedy *King Lear*. Identify ways to reproduce the pragmatic effect in the M. Rylskyi's classical translation.

To achieve this aim, the following tasks were completed:

- 1) to study the literature on the theory of functioning of the epithet and its classification;
- 2) to highlight the functions of the epithet in Shakespeare's tragedy *King Lear*;
- 3) to conduct a comparative analysis of the English and Ukrainian versions of the tragedy and identify ways of preservation of the pragmatic effect of epithets.

Main findings and results of the study:

1. The study of numerous definitions of epithets made it possible to establish the relevant features of this phenomenon: a) the presence of attributive relations in the syntactic construction and b) the expressiveness of the defining component;
2. The author often uses epithet to provide a more detailed description and assessment of a particular object, phenomenon or person. The author also uses this stylistic device to reflect the emotional perception of the world around the work's characters;
3. During the reproduction of Shakespeare's tragedy *King Lear* M. Rylskyi has applied such transformation as semantic and lexical, grammatical and stylistic.

Key words: pragmatic effect, epithet, simple epithet, compound epithet, phrase epithet, translation, reproduction, lexical unit, stylistic means, translation transformations, literary discourse.